SAYI : 597 1965
27 KASIM
FİATI . 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

KONSORSİYOM

UN TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ

VON MANGOLDT

(Basın A: 1454) — 641

Kötü şartlarda daha emniyetli yolculuk

FISK lâstikleri asfalt, stabilize veya ham yollara çok daha iyi intibak eder. Geniş tabanı, çelik tellerle takviyeli yanakları ve dişlerinin özel şekli sayesinde FISK lâstikleri vasıtanızın motorunu yormadan tam çekiş sağlar. Sarsıntısız yolculuğu ve kolay viraj almayı temin eder. Bütün FISK lâstikleri kaymayı önliyecek şekilde hazırlanmıştır.

FISK lâstikleri, süper kauçuk POLI-B'nin tabii kauçuğa karıştırılması suretiyle elde olunan, yepyeni bir terkiple imal edilir. FISK markasını taşıyan her lâstiğin gövdesinde sadece ve sadece naylon iplikler kullanılır. Bu sayede FISK lâstikleri her türlü darbelere ve frenin yıpratıcı tesirlerine karşı çok dayanıklıdır.

FISK ARABA KULLANANLAR İÇİN BİR NİMETTİR.

FISK
LÂSTİKLERİ

(Manajans 1781) — 654

Cilt: XXXIV Yıl: 12 Sayı: 597

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI İSLERİ
VE MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU ;

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tuli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ

Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

Basın Ahlâk Yasasına
uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH

24.11.1965

AKİS

HAFTALIK
AKTUALİTE
DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No: 15
ANKARA -TEL: 11 89 92

Kendi Aramızda

Hiç şüphe edilmemelidir ki Türkiye, şu günlerde bir dönemeçin başında bulunmaktadır.

27 Mayıs 1960 İhtilâli, meşruiyetini kaybeden, memleketi bir plansızlık keşmekeşine sürükleyen, halkı kandıran, bu yüzden de baskı yoluna sapan bir iktidara karşı milletin direnme gücüne dayanılarak yapılmıştır. Devrilenler, iktidarları zamanında "Ben her şeyim", "Ben ne istersem öyle olacaktır" demelerinin, sorumsuzluğu hükümet etmek sanmalarının hesabım, hem de acı bir şekilde, vermişlerdir. Saatin akrep ve yelkovanını geriye çevirmek ne kadar imkansızsa, eski günlere dönmek de o kadar imkânsızdır. Ancak, bir takım sorumsuz ve tecrübesiz politikacıların, denenmiş yollarda at koşturma hevesleri, yüreklerde endişe yaratmaktadır. ,

AP'nin başı Başbakan Demirel, bir vaadler manzumesi olan programım gerçekleştirme çabası içinde bulunduğu şu günlerde bir hakikati, geç de olsa, öğrenmiş olmalıdır. Bu Dergide zaman zaman yazılmıştır: Vaadetmek ve o vaadlere belbağlayanlara dayanarak netice almak başlangıçta elbette ki mümkündür. Ama birgün, hem içinde bulunulan şartlar o vaadleri gerçekleştirecek imkânı vermez, hem de o vaadlere belbağlayanlar hizmetlerinin faturalarını adamın suratına uzatıverirler.

Demirel bugün hiç de imrenilecek bir durumda bulunmamaktadır. Nitekim, hikâyesini iç sayfalarda okuyacağınız Dış Yardım bahsinde sayın Başbakan yaya kalmışa benzemektedir. Kabine içindeki huzursuzluk, Maliye Bakanı İhsan Gürsanın tahammül hudutlarını aşan umursamazlık, Demireli tarifsiz kederlere garkederse, buna hiç kimse şaşmamalıdır. İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA ana başlığı altında sunulan "Dış Yardım" yazısında Demirelin karşılaştığı çıkmazlar, düştüğü açmazlar anlatılmakta ve memleketimizin Konsorsiyomla olan ilişkileri bütün incelikleriyle verilmektedir. Yazıyı Teoman Erel, iktisat yazarımızla işbirliği yaparak hazırlamıştır.

Bir başka eğlenceli yazı da YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda yer alan "Gecekondular" başlıklı yazıdır. Okuyucularımız, Demirel Hükümetinin daha ilk ağızda kırdığı potların nelere mal olduğunu ilgi ile izleyeceklerdir.

Ana muhalefet partisi CHP içinde de bu hafta çalışmalar devam etti. Parti Meclisi, İnonünün başkanlığında seçim neticelerini gözden geçirdi. "CHP." başlıklı yazıda, hiç bir yayın organında bulamıyacağınız hususları bulacaksınız.

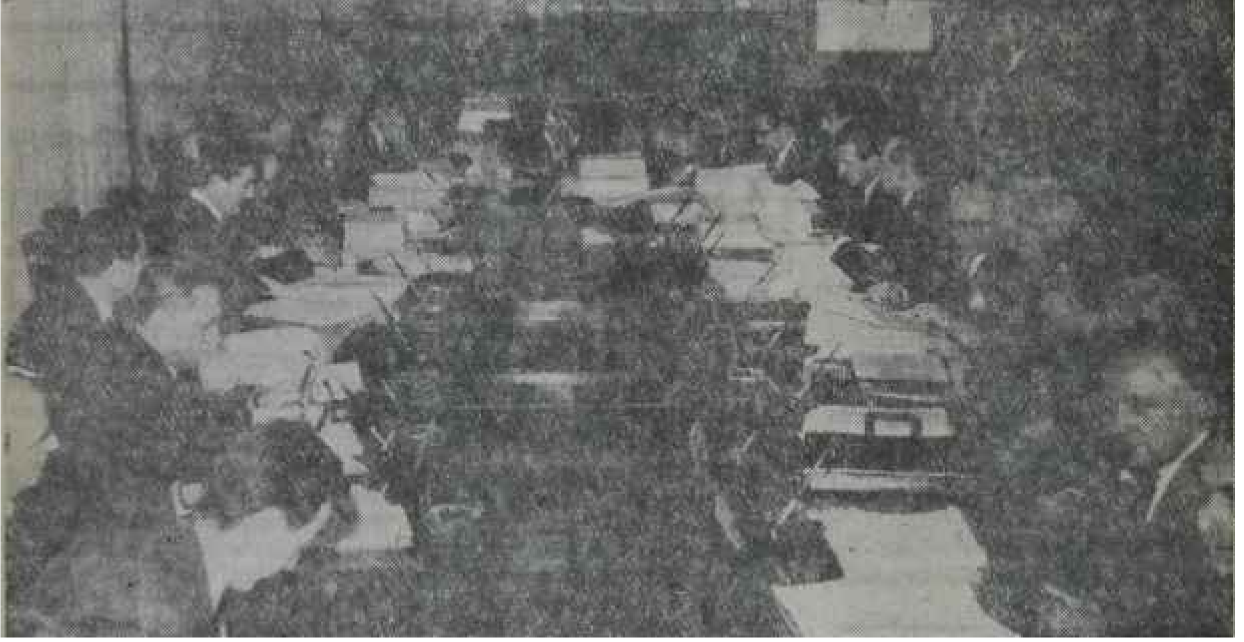
Saygılarımızıla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt: XXXIV Sayı : 597 27 Kasım 1965

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Yüksek Plânlama Kurulu toplantı halinde
Plâncılar sayıyla galip

Dış Yardım

Yağmur yağdı, böyle oldu!

(Kapaktaki Mesele)

Tahmini maliyeti 100 milyarı aşan Hükümet Programının bellibaşlı incilerinden İstanbul Boğazı Asma Köprüsü, geçen haftanın sonunda Yüksek Plânlama Kurulunda arz-ı endam etti. Bu, zaten bekleniyordu. Gerçi, seçimlerden.önce hazırlanan 1966 Programının ilk müsveddesinde böyle bir şey yoktu ama, eserlere eserler katacak, mucizeler yaratacak olan AP İktidarı günlerdenberi bu işten söz etmekteydi: Efendim, asma köprü mutlaka yapılacaktı, bir köprü ile yetinilmiyecek, Haliçe de bir tane kondurulacaktı. Bu iş önemli ve âcil bir işti, derhal faaliyete geçilecekti. Hattâ bu yılki Bütçeye istimlâk bedeli olarak 300 milyon lira konulacaktı,..

Yüksek Plânlama Kurulunda, . Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları ile ilgili bölüm görüşülmeye başlandığında mesele derhal ortaya atıldı. Günlerdenberi gazetelere köprü projeleri ve resimleri dağıtan Bayındırlık ve Karayolları ilgilileri, beklenilen teklifi yaptılar ve "Plânlama Teşkilâtınca hazırlanan 1966 Programında asma köprü için para ayrılmamış. Oysa bu mesele Hükümet Programına alınmıştır. Şimdi ne olacak?" diye sordular.

İtiraza hazırlanan Plâncılar, gerginleştikleri belli olacak şekilde kıpırdanmaya başlamışlardı ki, Başbakan Demirel onlardan önce davranarak şöyle dedi:

"— Hükümet Programı bir yıllık değil ki! Bu, gelecek yılların işidir..."

Bu, tam bir sürpriz oldu. Demirelden başka herkes şaşırıp kalmıştı. Başbakan meseleyi hemen sonuca bağlayıverdi. Bu konuda bu yıl herhangi bir kamulaştırma veya başka bir harcama yapılmıyacaktı. Esas mesele, 1966 Bütçesinin denk olarak bağlanmasıydı. Hem elde, köprü için bir proje de yoktu'...

Demirelin hem kendi arkadaşlarını ve hem de Plâncıları şaşırtan bu sürpriz tutumu yalnız İstanbul köprüsüne inhisar etmedi. Başbakan diğer konularda da, aylardanberi devam eden "bol kese" edebiyatını inkâr anlamını taşıyan bir gerçekçilik ve Plâna bağlılık gösterdi. Hattâ bir ara, kendi Bakanlığına bağlı konulanla program dışı aşırı harcamalar isteyen Sanayi Bakanı Mehmet Turgudu bile payladı.. Bu tutum, AP'nin çok hassas olduğu özel sektörle ilgili konularda dahi devam etti. Yatırımların % 60'ının kamu, geri kalanının ise özel sektör

Kolay Yolun Yolcuları

Metin TOKER

Bugün Arjantinde bir seçim olsa, Peroncular kazanırlar. Zaten kazanıyorlar da.. Arjantinde askerler ne zaman arjantinlilere demokratik hayata dönüş imkânı tanısalar, arjantinli bir çokluk oyunu Peronculara veriyor. Bunun üzerine askerler, sivilleri de karıştırdıkları kendi idarelerini bir süre daha devam ettiriyorlar, sonra arjantinlilere tekrar bir fırsat sunuyorlar, aynı çokluk gene Peronculardan yana vaziyet alıyor. Aradan geçen bunca seneye rağmen, Peronun topyekün memlekete büyük fenalık yapmış, iktisadını yıkmış, milleti istikbal için ağır ipotekler altına sokmuş bir idare kurduğu ve kendisinin şahsen ahlâksız ve faziletsiz bir diktatör olduğu gerçeği halka anlatılamıyor. Anlatılması da, her halde kolay olmayacak. Zira, nisyan ile malül beşer hafızası kirli Peron Devrini her geçen gün biraz daha pembeleşen gözlük camlarının arkasından görüyor. Peron Devri Arjantinde bir süre hortlaman ki o arjantinli çokluk, kendisine şimdi tatlı gelen hatıraları günlük hayatında yaşasın. Fakat Arjantinde askerler bunu göze alamıyorlar. Alamadıkları için de Arjantinde siyaset hayatı bir fasit dairenin üzerinde bir o yana, bir bu yana yalpalayıp duruyor.

Peron, "Dar kapıdan geçiniz" diyen faziletli peygamberlerin aksine, halka kolay yolu gösteren politikacı tipidir. Adnan Menderesin bunlardan bir başkası olduğu bilinmektedir. Her ikisinin de, halklarının geniş bir kütlesi üzerinde manyetik, hattâ mistik bir tesire sahip bulunmalarındaki sebep budur. Hem Arjantinde, hem Türkiyede toplumun en varlıklılarıyla en varlıksızlarının bu politikacı tipinin cephesinde buluşmasını tesadüfe yormanın imkânı yoktur. Elbette ki kolay yol, en ziyade bu iki üç sınıfı cezbedecektir. Bir sınıftaki daha fazla kazanmak hırsı, ötekindeki, güç durumundan bir pundunu bulup şahsen kurtulmak ve merdivenin basamaklarını süratle tırmanmak arzusu ancak kolay yolla tatmin edilebilir. Ne Arjantinde Peron İdaresi, ne Türkiyede Menderes İdaresi bunun göze batıcı örneklerini yaratmak fırsatım kaçırmıştır. En varlıklı ve en varlıksız sınıfların içinden çıkan bu prototipler rejimin göz kamaştırıcı cazibesini teşkil etmiştir ve herkes onlarda, kendisi için bir hedef bulmuştur.

Yalnız, yazık ki, fert zengin ederek memleket refaha kavuşturmanın yolunu tabii bu politikacılar da bulamamışlardır ve en sonda, menfaatleri şahsi olmaktan ziyade umumi menfaatle ilişkili sağlam kuvvetler jtarafından devrilmişlerdir. Arjantinde Peronun veya başkasının başkanlığında bir gün iktidara tekrar gelseler de aynı politika felsefesine göre hareket etseler âkibetleri, hiç kimse şüphe etmesin, değişik olmayacaktır. Böyle hallerde, sonradan körleri badem gözlü diye arayanların da, âfetin kapıda değil ev içinde olduğu günlerde şikâyetçiler listesine dahil oldukları yakın tarihlerin gösterdiği bir gerçektir.

Türkiyede, 1965 seçimlerinin bu neticeyi vermesinden sonra başlayan bazı tartışmalarda kolay yolun en iyi politika olmadığının hatırlanması faydasız sayılmamalıdır. Bilhassa bu seçimlerin yeniği C.H.P. deki cereyanlar, rejimin kaderi bakımından memleketin sağlam kuvvetleri tarafından' dikkatle takip edilmektedir.

C.H.P.'nin 1965 seçimlerine kolay yolu göstererek girmediği bir gerçektir. İsmet Paşanın bu yolun adım da söylediği bir başka gerçektir. Ama, bu yola Ortanın Solu denildiği için memleketin tedirgin olduğu ve korkup CHP.ye oy vermediği meseleleri biraz fazla basite ircadır. Yani C.H.P.'nin seçim beyannamesinde toprak reformu bulunacaktı, servet beyannamesi ve vergilerin açıklanması prensibi bulunacaktı, petrol şirketlerinin istismarcılığına son verileceği, tarım gelirlerinin daha verimli olarak vergilendirileceği bulunacaktı, çalışan sınıfa daha fazla imkân sağlanacağı bulunacaktı. Fakat Ortanın Solu formülü kullanılmayacaktı. O zaman korkanlar korkmayacaktı, o zaman sol kelimesi üzerine bina edilen propaganda işlemeyecekti ve C.H.P. en azından kendi klasik oylarını alacaktı! Bu, C.H.P.'nin klasik oylarının büyük ve küçük şehir aydınlarından, yer yer, kökünü Milli Mücadele alemdarlarından alan büyük ve küçük toprak sahibi, eşraf ailelerinden geldiği teziyle dahi çelişme halindedir. Eğer seçmeni 1965 seçimlerinde C.H.P.'den bir şey korkuttuysa o, slogan değil programdır. Türkiyede daima "Zor,Günlerin Partisi" olan C.H.P. bu programı 1965 Türkiyesinin vazgeçilmez bir hedefler beyannamesi sayıyor mu, saymıyor mu? C.H.P. için mesele, bu suale samimiyetle cevap vermektir. Bundan dolayıdır ki C.H.P., uzun tarihinde bir defa daha, bir yolu beraberce yürümüş olanların artık yeni yol ağızında birbirleriyle mutabık bulunmadıkları bir devreye gelmiştir.

Memlekete zor Milli Mücadele yolunu gösteren C.H.P., zaferden sonra zor Cumhuriyet yolunu seçerken, aralarında bazı çok mümtaz mensupları da bulunan bir inanmayanlar grupunu bünyesinde barındıramamıştır. Cumhuriyeti samimiyetle gözü kesmeyenlerle kesenlerin yönü o tarihlerde ayrılmıştır. 1930'daki Serbest Fırka hareketinde, 1945'in Toprak Kanunu günlerinde hep böyle olmuştur. Şimdi, demokratik yolla kalkınma çaresi olarak ekonomik ve sosyal alanda 1965 Seçim Beyannamesinin esaslarım teklif eden C.H.P.'nin bünyesinde, bahis konusu olan bir prensip ayrılığıdır. Bir çokluğun kolay yolu seçmiş bulunması tereddüt sahiplerini tereddütlerinde kuvvetlendirmiştir. Ama halk hep kolay yolu seçer. Bunu, kolay yolun başarı yolu olduğu mânasına almak hatadır. O takdirde Millî Mücadele yapılmazdı, Hilâfet kaldırılmazdı, ilk reformlar gerçekleştirilmezdi, Demokrasiye geçilmezdi. Bütün bu zor yollarda millete C.H.P. önderlik etmiştir. Çok zaman sevimsizliği göze alarak ve önlerine çıkan her ilk fırsatta CHP.'yi bertaraf etmek için seferber olan bütün kolay yol yolcularına rağmen..

CHP'nin bu görevi bırakması CHP'nin kendi kendini İnkârı olur.

Von Mangoldt gazetecilerle konuşuyor
Söz gümüşse. sükût altındır

tarafından gerçekleştirilmesini öngören Plânlamanın teklifine dokunulmadı. Tesbit edilen rakamlar Plânlamanın görüşüne uygun oldu: Kamu sektörü 8 milyar 750 milyon, özel sektör ise 5 milyar .750 milyon lira yatırım yapacaktı.

Başbakan, finansman meselelerinin çözümünde aynı şekilde hareket etti. Bu amaçla zorlanan kapılar, dış yardımlardan çok iç kaynaklar oldu. Hattâ *ve* hattâ Demirel, iç kaynakların vergi yoluyla geliştirilmesi teklifine dahi pek şiddetle karşı çıkmadı! i

Yüksek Plânlama Kurulu toplantıları tamamlandıktan sonra yapılan açıklamalarda ise, bir AP İktidarından hiç umulmayan, "dengeli ve istikrarlı kalkınma", "sağlam iç kaynaklar bulunması" gibi lâflar yer aldı.

Perhiz ve turşu hikâyesi

Oysa aynı Demirel, daha birkaç gün önce çok değişik türküler söylemekteydi. Plâncılara yönelen tehditkâr hareketler, sereserpe bir ekonomik politikanın habercisi' davranışlar, "dediğim dedik, çaldığım düdük" tarzında bir eda, bol keseden vaadler, Demirelin, Yüksek Plânlama Kurulu toplantılarına kadar sürdürdüğü türkülerin motifleriydi.

Hattâ ve hattâ, seçim öncesindenberi süregelen bu doludizgin gidiş, AP Hükümetinin içinde dahi çatlak yaratmıştı. Bu çatlak, Gürsan Olayıdır.

Hükümet Programının kabulünden sonra Bütçeye hazırlık için yapılan Kabine toplantılarında Demirel o derece sorumsuz ve rakamlardan uzak bir tutum takınmıştı ki, AP'nin Maliye Bakanı Gürsan zaman zaman itiraz etmek zorunluğu duymaya başladı. Hayatının büyük kısmını maliye ilminin gerçekleri arasında yaşamış olan Gürsan, bir an geldi dayanamadı. Bardağı taşıran damla, üzüm ihracı meselesinde Ticaret Bakanı ile Demirelin, üzüm ihracatçılarını korumak için giriştikleri teşebbüs oldu. Demirel ve Zeren, ellerinde üzüm kalmıyan ihracatçı tüccara, Tarişin. % 5 ucuz fiyatla elindeki üzümleri devretmesini ve Tariş eliyle ihracata son verilmesini istiyorlardı. Bu % 5'ler Devletin ve üreticinin aleyhine olarak ihracatçı tüccarın cebine girecek, böylece AP, çok vaadlerde bulunduğu özel sektöre bir fatura daha ödemiş olacaktı. Ama aynı günlerde "ihbarcı" olarak da gazetelerde ismi yayınlanmış olan Maliye Bakanı istifa ediverdi. Bu olay geçen hafta Çarşamba günü cereyan etti. Demirel ve arkadaşları şaşırdılar. Gürsandan bu derece sert bir tepki beklemiyorlardı.

Demirel, Gürsanı kararından döndürmek için bazı Bakanları ve İzmir Belediye Başkanı Kibarı aracı olarak görevlendirdi. Gürsanın bu aracılarla yaptığı konuşmalar ilgi çekicidir. Maliye Bakam açık açık şikâyet ediyor, Demireli Menderese benzeterek bu derece hesapsız vaadlerin ve karşılığı para olarak bulunamıyacak angajmanların çok tehlikeli olduğunu, kendisinin bunun mesuliyetini almak istemediğini söylüyordu. Fakat aracılar görevlerini başarıyla yerine getirdiler. Bu tutumun devam etmiyeceğini, işlerin düzeleceğini söyleyerek Gürsanı ikna ettiler. İstifasını böylece geri alan Gürsan, bu. haftanın başında da, moralini takviye edecek bir görevle Parise uçuruldu.

"Beyefendi"nin devlet anlayışı

Gürsanın istifa ettiği gün başka bir sürtüşme, Demirelin gazetecilere verdiği bir demeçle açığa çıktı. Başbakan, Plânlama Teşkilâtı ile arasında bir anlaşmazlık olup olmadığı hakkındaki soruya, devlet işlerini ne dereceye kadar kavradığını gösteren şu cevabı verdi:

"— Devlet bünyesi içindeki dairelerle Hükümet arasında ihtilâf söz konusu olamaz. Hükümet emir verir, emir alan daire onu yerine getirir!."

Oysa durum, Demirelin o gün zannettiği gibi olaylar, işin aslını sonradan öğrendiğini gösterdi- değildir. Anayasanın 41. maddesi, plânlı kalkınmanın hangi yollarla olacağını hükümetlere; spekülatif tercih yolları bırakmıyacak şekilde çizmiştir. Bu Anayasa maddesine göre -iktidardaki partinin ekonomik görüşü veya görüşsüzlüğü ne olursa olsun- plânın hazırlanmasında, millî tasarrufun arttırılması ve yatırımlarını toplum yararının gerektirdiği önceliklere göre yöneltilmesi prensiplerine riayet edilmek zorunludur. "Herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşama seviyesinin sağlanması" ve "sosyal adalet" le Anayasanın koyduğu kalkınma prensipleridir. Bu prensipler, müsbet' ve zorunlu yönler gösterdikleri

Muhteşem Süleymanın yeni vecizesi

Başbakan Süleyman Demirel, taraftarlarının kendisine vermekten hoşlandıkları Muhteşem Süleyman adına lâyık bulunduğunu belli eden bir hükümet felsefesini açıkladı. Hükümet ile Devlet Plânlama Teşkilâtı arasında bir görüş ayrılığı sözü edildiği için gazeteciler durumu Süleyman Demirelden sordular ve ondan, Muhteşem Süleyman edalı şu cevabı aldılar:

"— Hükümet ile kendisine bağlı bir devlet dairesi arasında ihtilâf olamaz. Hükümet emreder, daire onu tatbik eder!"

Her halde bu, başta bizim müşavir Prof. Tinbergen, yer yüzünün bütün plân uzmanlarına yeni ufuklar açacak bir görüştür. Hükümet emredecektir ve Devlet Plânlama Teşkilâtı Hükümetin emrettiği plânı hazırlayacaktır. İyi ama, o takdirde bu plânı bizzat Muhteşem Süleyman neden hazırlamaz? Üstelik kendisi, mühendistir de...

Süleyman Demirelin plân merhumundan anlamadığını ye Türkiyede plânın, bu zihniyet elinde sahiden tehlikede bulunduğunu hiç bir şey bu sözlerden daha iyi anlatamazdı. Süleyman Demirelin, Hükümet -Plânlama Teşkilâtı münasebetlerini bir âmir-memur münasebeti telâkki etmesi pek şaşılacak bir telâkkidir. Zira Demirel, Ürgüplü Kabinesindeki Başbakan Yardımcılığı devresinde bu münasebetlerin mahiyeti hakkında fikir edinmek fırsatını ele geçirmiştir.

Devlet Plânlama Teşkilâtının görevi beş yıllık bir plân yapmak ve bu plânın yıllık uygulama programlarını hazırlamaktır. Beş yıllık plân Büyük Meclis tarafından kabul edilmiştir. Yıllık uygulama programlarının hazırlanışına Hükümetin iştirak şekli de kanunla tesbit olunmuştur. Bu tatbikatın hiç bîr kısmında "Hükümet emreder, daire onu tatbik eder" felsefesinin izi yoktur. Aksine, plânı ve programı Devlet Plânlama Dairesi hazırlar, onu Hükümet tatbik eder. .

Hükümetin hakkı, Devlet Plânlama Teşkilâtına emir vermek değildir. Tatbikatın sorumu Hükümete ait olduğu için kaynakların bulunması, seçimi, faydalanma şekli ve nisbeti gibi hususlar onun yetkisi dahilindedir. Plânlama Teşkilâtı tekliflerini Hükümetin emri gereğince yapmaz. Plânlama Teşkilâtı kendi görüşünü söyler. Hükümet sorumluluğunu ilgilendiren hususlarda Hükümet, bu tekliflere iltifat eder veya etmez.

Böyle bir durum İnönü Hükümetleri zamanında çıkmıştır. Yıllık programın tatbiki için Plânlama Teşkilâtı şu kadarlık bir iç finansmana lüzum göstermiş, bunun şu kaynaktan karşılanması gerektiği tezini savunmuştur. İç finansmanın miktarı üzerinde -o, iki kere iki dörttür- itirazı olmayan Hükümet, bunun başka kaynaklardan karşılanması taraftarı olduğundan müşavirlerine Uymamıştır. O tarihte, Plânlama Teşkilâtının başları bunu dahi "müdahale" saymışlar ve görevlerini terketmişlerdir. Aslında bu, bir fazla hassasiyet teşkil etmiştir. Zira Hükümet, sorumluluğunu taşıdığı bir tasarrufa, elbette ki zorla itilemezdi.

Devlet Plânlama Teşkilâtı görüşünü söyler. Kanunların. Hükümet Tasarrufu saydığı konularda Hükümet bu görüşü aynen kabul eder, kısmen uygular, tamanıile reddeder. Bu da onun hakkıdır.

Ama, Muhteşem Süleyman emreder, Devlet Plânlama Teşkilâtı tatbik eder! Ona Devlet Plânlama Teşkilâtı değil, Aşiret Plânlama Teşkilâtı derler.

kadar, anlam itibariyle bazı yasaklar da koymaktadırlar. Kalkınmanın finansmanı için enflâsyona veya aşırı dış borçlanmaya gitmek, Anayasanın işaret ettiği "milli tasarruf" prensibine aykırıdır. Aynı şekilde, bu ülkede 'insanlık' 'haysiyetine yaraşır bir yaşama seviyesine" sahip olmıyan fakir milyonlar varken, paralan -Boğaza »asma köprü kabilinden- bugün için fantezi sayılabilecek işlere yatırmak yine Anayasanın bir prensibini unutmak olacaktır.

' Hükümetlerin tercih imkânları ancak bu prensiplerin içindedir. Nitekim Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Memduh Aytür, Hükümet bu prensiplerin dışında bir plân hazırlama emrini verirse, bunun yerine getirilmesinin mümkün olmadığını, bu derginin bir sorusu, üzerine belirtmiş ve söyle demiştir:

"— Bir defa, Memurin Kanununa göre kanunsuz emir dinlenmez. Biz çalışırız, Hükümete birkaç tane, bu prensiplere uygun alternatif götürürüz. Bunlardan birini tercih Hükümete aittir. Hükümet bizim düşünemediğimiz bir başka ihtimali incelememiz için bize emir verebilir. O takdirde inceleriz. Bu ihtimal bilimsel kurallara uygunsa, Anayasaya ve kanuna aykırı değilse, hazırlar götürürüz. Aksi ise, böyle bir ihtimale göre plân hazırlamamız emredilemez!"

Görüldüğü gibi Demirel, canının her istediğini ve her istenileni yapabilecek durumda değildir. Eğer böyle bir yola girerse, Anayasa ile çarpışacaktır.

Fakat buna rağmen Demirel, Plânlamayı, iktidar şenliği içindeki AP'lilerin pek sevdiği bir tâbirle, "yola getirmeyi" denememiş değildir. Yüksek Plânlama -Kurulu toplantıları öncesinde, Plânlama ile Hükümet arasında ihtilâf olduğu haberlerine yol açan gerginlik, bu teşebbüsün eseridir. Demirelin Plâncılarla teamüller hilâfına tek tek görüşmeyi denemesi -ki bu bir kuvvet gösterisi amacına matuftu- Yüksek Plânlama Kurulu toplantısına Plâncıların, teamüllere aykırı olarak, dar bir kadro ile ve yanlarına teyp almadan girmeleri için gösterilen ısrar da aynı niyetin sonucudur.

Demirel, Yüksek Plânlama Kurulu toplantılarındaki tutumunun da ortaya koyduğu gibi, bu denemelerinde başarısızlığa uğramış ve malûm tabiatıyla, bunu kabullenmiştir. Fakat Demirelin en büyük başarısızlığı, dış yardımlarla ilgili görüş ve niyetinin iflâsıdır.

Yüksek Plânlama Kurulunun se-

çimlerden önce yaptığı toplantılarda, 1966 yılı bütçe açığının 2,5 milyarı geçeceği anlaşıldığında, Demirel, Plâncılara, dış kredilerin 177 milyon yerine 300 milyon dolara çıktığı düşünülerek yeni bir denge hesaplamalarım söylemişti. Yani Demirelin niyeti, karşılaşacağı güçlükleri ve savurduğu vaadleri, dış borçlanmayı bir kalemde iki misline çıkararak halletmekti! Fakat zaman geçmiş, seçimler olmuş, takvim yapraklarının 18 Kasım Per-" şembeyi gösterdiği gün Başbakan, gazetecilerin dış krediler konusundaki sorularına önce:

"— 200 ilâ 250 milyon dolar kadar tahmin ederim" diye cevap vermiş, sonra da sıkılarak bu rakamı:

"— Zannederim, 220 milyon dolar kadar olacaktır..." diye düzelmiştir.

Oysa gerçek rakam bunun da altında, 200 ilâ 207 milyon dolar arasındadır! Bu, Konsorsiyomdan 1966 yılında alınması düşünülen miktar-, dır. İşte, Demireli geçen haftaki . Yüksek Plânlama Kurulu toplantılarında, iç kaynaklara, realitelere ve hattâ vergi imkânlarına yönelmek zorunda bırakan ana sebep, seçimlerden önce bahsettiği 300 milyon dolarla bu yeni rakam arasındaki 100 milyon dolarlık -1 milyar lira eder- farktır.

"Para bulmayı siz bana bırakın" sözünü dil pelesengi haline getiren Demirelin hayallerinin ve bu hayallere dayanan' "biz gelince dış yardım oluk gibi akacak" şeklindeki AP propagandasının çökmesindeki sebepler ise biraz daha etraflıdır.

Bir yardım kurumu

Bundan on gün kadar önce Esenboğaya efendi, kibar, sakin tavırlı, yaşlı bir alman indi. Eski bir iş adamı olan, Nasyonal Sosyalizm devrini etliye sütlüye pek karışmadan geçirdikten sonra, son yıllarda yıldızı parlayarak Avrupa Yatırımlar Bankası Genel Direktör Yardımcılığı, Avrupa Para Sandığında Almanya Temsilciliği yapan bu yaşlı adamın bugünkü görevi, Türkiyeye Yardım Konsorsiyomu Başkanlığı, ismi ise Von Mangoldt'tu. Mangoldt'un bugünkü görevi Türkiye için pek önemli, ama Avrupada fazla dikkati çekmeyen bir görevdir. Meselâ, Türkiyede daima Başbakanlar tarafından kabul edilen Konsorsiyom Başkanı. Avrupada aynı şerefe nail olabilmek için, "Türkiyede Başbakanla görüştüm" diyerek, konuşacagı şeylerin önemli olduğunu ihsas etmek durumundadır.

Von Mangoldt Demirelin yanından çıkıyor
Bir aracı

Türkiyenin ekonomik politikasında önemli değişiklikler olduğu zamanlar bu yaşlı alman Ankaraya gelir ve Bulvar Palasta birkaç gün kalır. Mangoldt, bu gelişinde de Bulvar Palasta kaldı. Ankarada geçirdiği günler zarfında sokakları, çarşıları dolaştı, halkın durumuna, fiyatlara, alışverişe baktı. Birkaç iş adamı ile sohbet etti, bir-iki bankacı ile konuştu. Tabii bu arada Başbakan Demirci, Maliye ve Ticaret Bakanları. Maliyedeki teknik adamlar ve Plânlama ile de temasla bulundu. Hazırlanan Bütçe dolayısile 1966 yılında Türkiyenin Konsorsiyumdan talep edeceği kredi yardımı talebi bu görüşmelerin esasını teşkil etti. Gerçi teknik görüşmeler Maliye Bakanlığında, umum müdürler seviyesinde cereyan etti. ama, Mangoldt, konuştuğu diğer yetkililerle de aynı konular üzerinde fikir teatisinde bulundu.

Aslında Mangoldt, Konsorsiyomun 1966 yılında Türkiyeye yapacağı yardım konusunda karar verecek adam değildir. O, bir aracı olarak, Türkiyenin taleplerini Konsorsiyoma üye devletlere nakledecek ve bu arada kendi edindiği intibaları söyleyecektir. Bu bakımdan, Mangoldt ile miktar üzerinde pek bir pazarlık olmadı. Görüşmelerde daha ziyade, Konsofsiyom ile Türkiye münasebetlerinin daha iyi yürümesi üzerinde duruldu. Bir gerçektir ki, bu münasebetler pek iyi yürümemektedir. Her defasında daha fazla miktarlar üzerinde anlaşmaya varılmasına rağmen, Konsorsiyom yardımları 1963'te 187 milyon dolarda, 1964'te 160 milyon dolarda ve -son tahminlere göre- 1965'te 160 milyon doların biraz üzerinde kalmıştır. Bu yüzden, bu anlaşmalara göre düzenlenen yatırım programlarında geniş aksamalar olmuş, kalkınma hızının % 7'ye ulaşmamasın da Konsorsiyomun bu lâgarlığı büyük rol oynamıştır. Konsorsiyoma üye devletlerin, yardımları parlâmentolarından geçirirken karşılaştıkları güçlükler ve bu devletlerin bütçe yılı başlangıç tarihlerinin birbirine uymaması, bu ağırlığın sebepleri arasındadır. Ama lüzumsuz formalitelerin çokluğu da bir ayrı pürüzdür. Herşeyin başında gelen aksaklık ise, Konsorsiyoma üye Avrupa devletleri ile Türkiye arasında, Türkiyenin gelecekteki durumu ile ilgili görüş ve anlayış farkıdır.

İmalât mı, zerzevat mı?

Gerçi bu ülkeler -biraz iyimser bir ifade ile- Türkiyenin iyiliğini istemektedirler "ama, yardımı verirken kendi menfaatlerini tabiatıyla ön plânda tutmaktadırlar. Avrupa ülkelerinin Türkiye için düşündükleri, gelecek, Konsorsiyom nezdinde çalışmış bir türk yetkilisinin ifadesi ile şudur:

"— Avrupa, Türkiye biraz refaha ersin, komünizm tehlikesinden uzak olsun, alt yapı hizmetlerini tamam-

lasın, onlara tarım ürünleri satsın, onlardan sanayi mamülleri alsın; yani pazar olma durumunu devam ettirsin ister. Türkiyeye, fazla fazla, bir de turizmi lâyık görürler. Oysa biz sanayileşmek istiyoruz ve gerçek mânada kalkınabilmek için buna mecburuz!"

Bu sebeple Konsorsiyom ülkeleri Türkiyeye yardım verirken bazı kayıtlara riayet etmektedirler. Meselâ bunlardan biri, yol, su, elektrik gibi alt yapı hizmetleri için kredi vermek, sanayi projeleri ile karşılaşınca kıskanç davranmaktır. Bu yüzdendir ki Pipe-Line, Petro-Kimya Sanayii, Selüloz Sanayii gibi tesisler için Konsorsiyomdan kredi bulmak imkânı olmamıştır. Bu tesisleri Türkiye kendi imkânları ile yapmak durumundadır. Bundan başka, Konsorsiyom kredileri çoğunlukla, "yatırım mallarını benden alacaksın" veya "malları benim gemilerimle taşıyacaksın" gibi şartları ihtiva etmektedir. Yoksa, Konsorsiyom yardımlarının faiz ve ödeme şartları kötü değildir. Meselâ Amerikanın bu kanaldan verdiği krediler % 2 faizli ve 40 sene vadelidir. İngiltere, Fransa ve İtalyanın verdiği krediler ise daha yüksek faizli ve daha kısa vadelidir. Ancak bütün bunların içinde Türkiye için en elverişli kredi, İtalyanınkidir. Çünkü İtalya tam bir dost gibi davranmakta ve kredi karşılığında herhangi bir şart ileri sürmemektedir.

Türkiyenin karşılaştığı bu zorluklara karşılık, Konsorsiyom gün geçtikçe Türkiyeden daha fazla memnun olmaktadır. 1962'den itibaren girilen istikrarlı ve plânlı devre, yardım yapanlar için bir emniyet ve açıklık sağlamıştır. Ancak Batı ülkelerinde bu açıklığı ve emniyeti istismar ederek Türk Plânını bizzat hazırlama ve ekonomimizi idare etme gayretleri de yok değildir. Bir başka istismar gayreti de, önceki hafta AKİS'te açıklanan BİAC Raporu rezaletidir. Şimdi bundan geri dönülmüştür ama, hatırası unutulacak değildir. Nitekim Mangoldt, Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Aytürle yaptığı görüşmede şu soruya cevap vermek zorunda kalmıştır;

"— Nasıl oluyor da, sizin gibi önemli bir kurul böyle gayriciddi teşebbüslere sahip çıkıyor?"

Mangoldt buna:

"— Gösterdiğiniz tepkiler haklıdır, üzgünüz. Ama ne yaparsınız, yazıyorlar" diye cevap vermiştir.

Can alıcı nokta

Mangoldt, yaptığı temaslarda fiyat artışlarına ve enflasyonist baskıya dikkati çekmiş, Türkiyenin plânlı kalkınma uygulamasını başarılı bulduğunu söylemiştir. Aynı sıralarda Türkiyeye gelen Milletlerarası Para Fonu Heyeti Başkanı Stark, daha, ziyade bir iş takipçisi intihamı veren amerikalı Senatör Javits, AİD Türkiye Misyonu Başkanı James Grant ve hattâ Amerikanın yem Türkiye Büyük Elçisi Hart aynı şeyleri söylemişlerdir. Ama bütün bu adamlar aynı zamanda bir şey daha söylemektedirler: "Türkiye, iç kaynaklarını seferber ettiği ölçüde yardım talep etmelidir!*"

Demireli canevinden vuran nokta işte budur. Bunun kısa teknik izahı şöyledir: Dış yardım, bir projeye dış finansman ihtiyacının, yani bu projenin dışarıdan ithal edilmesi zorunlu kısımlarının döviz olarak karşılığının sağlanması amacı ile verilmektedir. Yapılan resmi hesaplara göre, böyle bir proje maliyetinin ortalama % 35'ini döviz gideri teşkil etmektedir. İşte yabancıların karşılayacağı kısım budur. Buna karşılık, her projede geri kalan % 65'lik kısmın iç finansman yoluyla karşılanması gerekmekte, yabancılar da bunun böyle olmasını istemektedirler. Bu takdirde bir hükümet, dış yardımda meselâ 100 milyon dolar -yani 1 milyar lira- arttırma talep ederse, geri kalan % 65'i

Memduh Aytür
Plân pilâvı yendi

teşkil eden 1 milyar 800 bin lik kısmı, ek finansman olarak kaynaklardan sağlamak zorundadır. Yani vergi alması, yani istikraz, yapması, yani gelirlerini arttırması lâzımdır. Demirelin hayatında başına gelen en kötü şey de herhalde budur. Dış yardım almak suretiyle vergileri hafifleteceğini söyleyerek, oy aldığı kitleye bugün:

"— Ey vatandaşlar! Ben şu kadar dış yardım alacağım ama, bunun iki mislini de sizden vergi olarak almak zorundayım" diyebilmek herhalde Demirelin harcı değildir.

Bir ihtimal de, alınacak dış yardımın gerektireceği iki misline ya--n iç finansmanı emisyonla -yani enflâsyona giderek- sağlamaktır. Demirelin üzgünlüğünü ve çaresizliğini arttıran. Amerikanın, "Menderesçilik yapmayacaksın. Enflâsyona gitmiyeceksin" tarzındaki tavsiyesidir. Bir üçüncü ihtimal ise, enflâsyonu önleyebilmek için alınacak dış yardımla, emisyonun yaratacağı enflâsyonu önlemek için tüketim malı ithalâtı yapmaktır. Ama bu üçüncü ihtimali de, projeleri ve bunların gerçekleştirilmesini inceden inceye kontrol eden yabancılara yutturmak kolay değildir.

İşte Demirelin düştüğü açmaz budur.' Yoksa, iç finansmanı karşılandığı ve projeleri tamamlandığı takdirde, 200 milyon doların üzerinde dış yardım talep etmek ve bunu kabul ettirmek mümkündür. Ama o zaman, yukarıda izah edilen sebeple yeni vergi ihdası gerekecektir. Demirci vergi almayı istememekte, enflâsyona dayanan iç finansmanı ise yabancılar ve Plânlama reddetmektedir. İşin kötüsü, Maliye Bakanlığında Para Fonu Heyeti ile yapılan son temaslarda, enflâsyonu önleyici tedbirler almaya söz vermiştir. Böylece sakal ve bıyık arasına düşen Demirel, üstelik 2 milyara varan açıkla -kendisinin iddiası, bütçenin denk olduğudur!- bütçe getirmek zorunda kalınca telâşa düşmüş ve ağzında gevelemekle beraber, vergiden bile -üstü kapalı da olsa- bahsetmiştir. Paçaları erken sıvayan Demirelin ayağı suya ermiştir ama, aynı zamanda hizaya da gelmiştir.

Bu yazının başında anlatılan "asma köprüden vazgeçmek" ve Plâncıların sözünü ve tavsiyelerini dinlemek meselesinin derinliklerinde yatan sebepler bunlardır.

Millet

"İşletme Bakanı"

Bundan sadece bir hafta önce, Demirelci yayın organları Muhteşem Süleymanın İstanbula kuracağı, bir de değil, iki köprünün krokileriyle dolup taşarken, bu derginin geçen sayısında, başyazı şöyle bitiyordu: "Git be kardeşim, işletme adamı!"

Aradan yedi gün geçmeden, bunun bir "işletme" olduğu resmen anlaşıldı. Yüksek Plânlama Kurulu görüşmelerinde böyle bir saçmalığın üzerinde bile durulmadı, Başbakan Demirel "Canım, bu yıl olmazsa gelecek yıl yaparız. Nasıl olsa daha dört yıl iktidardayız" diye işi geçiştirdi, Demirelci yayın organları da methedici büyük başlıklarıyla kaldılar.

- Halbuki mesele basit bir hesap işiydi ve Türkiyenin bu halinde bu çeşit bir tasavvura, 300 milyon liralık istimlâk bedeli değil, üç kuruş ek ödenek ayırmaya imkân olmadığı belliydi. Ama İktidar, balon bir haftada patlasa da, Menderesvari bu gösterişi yapmayı akıllılık saydı. Belki de sahiden şimdi bir çok muhitte Demirel, "İstanbula köprü yapacak adam" diye konuşulmaktadır. Bir takım kimseler sahte efsanelerini böyle • yaratmaktadırlar.

Nasıl İstanbula asma köprüler yapmak 1965 Türkiyesinde sadece bir tatlı hayalse, Muhteşem Süleymanın bütün çalımlı lâflarına rağmen -"Ben ne dedim? Kaldırılacak dedim. Öyleyse kaldırılacak?"- Servet Beyannamesi de kalkmayacaktır, vergilerin açıklanması da devam edecektir. AP İktidarı, yapılmış olanların hiç birine el süremeyecektir. Türkiyenin kaybı, bu iktidar devam ettiği süre, ileriye gidişin durması olacaktır.

Madalyonun tehlikeli yüzü

Ancak, bu kadar sorumsuz bir iktidar, işbaşında kaldığı süre, milleti işletmekte olduğu böylesine açık bulunduğu halde, ihtiyatsız sözleri ve davranışlarıyla tarifsiz karışıklıklara ve huzursuzluğa yol açmak istidadındadır. Nitekim, bir Demirel Bakanının uçurduğu balon üzerine İzmirde varlıksız kütlelerin sahipli bir araziyi işgal edip parselleyivermeleri. üzerinde ibretle durulup düşünülecek bir hadisedir. Bu AP, varlıklı zümrelere dönüp mülkiyet hakkını kendisinin garanti altında, tuttuğunu, bu hakkın CHP elinde yaralanacağını söyleyen AP'dir. Buna mukabil aynı partinin, varlıksız zümreleri avlamak için mavi boncuk dağıtması, bu şekilde daha çok çelişmeye yol açacak ve varlık sahipleri servet düşmanlığının, tıpkı DP devri gibi, AP devrinde geliştiğini göreceklerdir. Zira haksız servet imkânının "bulunduğu düşüncesi bir toplumda ne kadar yaygın olursa, servetler ve kazançlar üzerine örtü örtülmeye ne derece kalkışılırsa, varlıksız sınıfların tepkisinin o derece şiddetli olması eşyanın tabiatı icabıdır.

Süleyman Demirel
"..umurunda mı dünya?"

Bundan dolayıdır ki bu hafta, bilhassa İstanbulun AP'ye oy vermiş varlıklı çevreleri İzmirdeki hadisenin kulaklarında çaldığı tehlike canıyla tedirgin olmuş haldeydiler. "Zayıf Devlet" kolay yolu tercih edenlerin iktisap konusundaki idealiyse de, bunun koruma konusunda tam aksi bir hükme yol açması zaten beklenilmeyecek bir husus de--ildi.

Gecekondular

Çağları atlayan Başbakan

Türkiye şu günlerde, Başbakan Süleyman Demirelin dâhiyane bir buluşu ile, rekor sayılacak kısa bir zamanda tarım çağından sanayi çağına atlayıverecektir. Bu şâhâne fikir, Demirelin aklına, gecekondu meselesi tartışılırken gelmiş ve hemen tatbike konulmuştur.

Bilindiği gibi, bugünün ileri sanayi ülkeleri bir zamanlar tarımla uğraşırlar ve nüfuslarının çoğunluğu şehirlerde değil, köylerde otururdu. Bu ülkelerde, uzun seneler içinde, şehirlerde çok sayıda fabrika kurulup iş imkânları açılınca, köylerde yaşıyanlar şehirlere akın etmişler ve o ülkelerde bir gecekondu problemi doğmuştur.

Bugün sanayie geçememiş bazı tarım ülkelerinde -ve çoktanberi Türkiyede de tarımda geçimini cağlıyamıyan fakir milyonlar, iş imkânı olmamasına rağmen, şehirlere akmakta ve bir problem yaratmaktadırlar. Bu ülkeler ve Demirele kadar Türkiye- bu problemi hemencecik sanayi kurup bu insanlara iş imkânı bulunamıyacağı için, köylerden şehre akımı önlemek, nüfus artışını kontrol etmek, toprak reformu yaparak köylerde de yaşama şartlarım sağlamak gibi usûllerle halletmeye çalışırlardı.

Ama bu usûller Demirel için gayrikaabili tatbiktir. Çünkü Başbakan hem nüfusun kontrolüne ve hem de toprak reformuna karşıdır. Başbakan, herhalde bu usûlleri demode de saydığından olacak, şöyle birkaç dakika düşünmüş ve hârika keşfim türk halkoyuna geçen haftanın sonunda açıklayıvermiştir:

"— Köyden şehire akımın durdurulmasına lüzum yoktur. Ekonomiler geliştikçe bu akımlar devam edecektir. Biz de farazi düşünceler yerine pratik çarelere yöneleceğiz.."

Demirel, bu arada türk gecekondularının Ortadoğu ve Balkanlarda, hattâ bütün dünyada en kullanılışlı ve temiz gecekondular olduğunu vukufla açıklamış:

"— Vatandaşın bir gecede ev yapabilme kudretini önlemek yerine, bu gücü kanalize etmeliyiz!" demiştir.

Buluşun püf noktası buradadır. Demirelin vazettiği prensibe göre, köyden şehre akımı engellemeyip, gecekondu yapımım teşvik edince ekonomi hemen gelişecek, e-

konomi gelişince de akım ve gecekondu inşaatı hızlanacak ve şimşek gibi bir hızla gelişmenin sonuna -yani sanayileşme safhasına- gelinecektir.

Yani Demirel, arabayı atların önüne koşmuştur.

İzmirin oyunbozanlığı

"Başbakanın bu müthiş buluşu karşısında, meseleyle ilgili olan İmar ve İskân Bakanı tabiatiyle boş durmamış ve haftanın başındaki Pazar günü tanı bir sorumsuzluk içinde şöyle demiştir:

" —Gecekondular yıktırılmryacaktır!.."

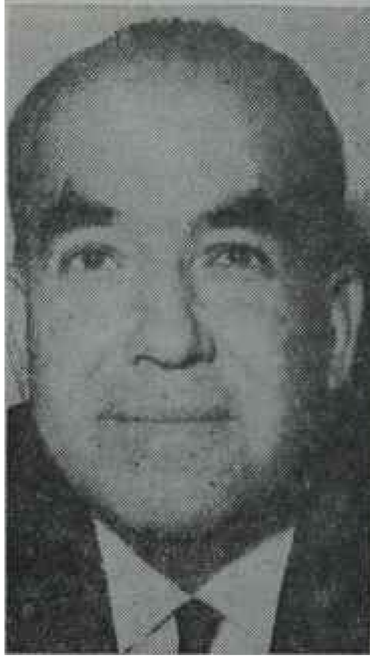
Ancak, Demirelin dayandığı AP nin kalesi İzmirdeki fakir AP'liler, bu sözleri, Başbakanlarının kendilerine seçim kampanyasındaki vaadinin gerçekle$tirilmesi olarak anlayıp oyunbozanlık edince iş karışmıştır.

Bu arada, İzmirin tecrübeli Belediye Başkanı Osman Kibar da, "İmar ve İskân Bakanının teminatı üzerine kimbilir bugün İzmirde kaç gecekondu oturtulmuştur!" diyerek, yapılan ihtiyatsızlığın müstakbel neticelerini peşinen bildirmiştir. Olaylar, gerçekten şimşek hızıyla cereyan etmiş, tabii Demireli değil, Osman Kibarı haklı çıkarmıştır.

Demirel ve Menteşoğlunun demeçlerinin hemen akabinde, İzmirde 300 kişilik bir topluluk, ellerinde kazma ve kürekler olduğu halde, Yeşilyurt semtinde 30 bin metrekarelik bir araziyi kendi aralarında parsellemiştir. Gecekonducular, sahipli araziyi parçalarlarken, zaman zaman zabıta memurlarına karşı gelmişlerdir. Zabtıa memurlarının:

"— Buraya gecekondu yapamazsınız, yasaktır!" şeklindeki ikazlarına gecekonducular, yanlarında taşıdıkları gazetelerdeki Başbakan ve İmar Bakanının demeçlerini göstererek karşılık vermişlerdir.

İzmirli meskensiz vatandaşlar hâlâ, ele geçirdikleri arazide zabıta memurları ile mücadele etmektedirler, İzmirlilerin bu oyunbozanlığı karşısında Demirel de şaşırmış ve dâhiyane fikrini uygulamaktan vazgeçerek, "Biz kimseye, tapulu araziyi işgal edin dimedik ki! Didik mi? Dimedik. Öyleyse tapulu arazi işgal edilmeyecektir!" diye koltuğundan hükümler vermeye başlamıştır. Ancak izmirlilerin buna cevabı "Seçimlerde bize böyle vaadedildi. Rey verdik, reyimizin hakkını alacağız" olmuştur.

Haldun Menteşoğlu
Biri kuyuya taş atınca...

Durum hem vehametini ve hem de komikliğini muhafaza etmektedir. Ama vehamet, komikliğin çok üstündedir ve karışıklığın Ankara ve İstanbula da sıçraması ihtimali herkesi korkutmaktadır.

Dışişleri

Sırtımız yere gelmez!

Büğünlerde bir gün, Birleşmiş Milletlerin türk Protokol Umum Müdür Muavini neşeli Sinan Körle, anlatmaktan hoşlandığı bir hikâyeyi tekrar hatırladıysa hiç şaşmamak lâzımdır.

Sinan Körle bundan bir müddet evvel, görevi icabı, Afrikanın bütün nüfusu bir kaç yüzbin kişiden ibaret yeni müstakil gecekondu devletlerden birinin New York'a gelen Birleşmiş Milletler Baş Delegesini karşılamaya gitmiş. Bakmış, adamı gözü ısırıyor. Adam da kendisine yakınlık göstermiş. Körle, bir protokol şefine yaraşan nezaketle:

"— Ekselans, demiş, galiba sizinle tanışmak şerefine nail olmuştum.."

Ekselans, beyaz dişlerini göstererek gülmüş:

"— Yes sör! Beni tanımadınız mı? Ben, Co! Yedinci katın süpürücüsüydüm.."

Co'nun Afrikadaki memleketi, bağımsızlığına kavuştuktan sonra düşünmüş: Şimdi, Birleşmiş Milletlere bir delegasyon göndermek lâzım. Öyle bir Baş Delege bulmalı ki hem ingilizce bilsin, hem Birleşmiş Milletler hakkında bir fikri olsun. Sonra birden hatıra Co gelmiş. Hem ingilizce biliyor, hem Birleşmiş Milletler hakkında fikri var. Bütün vasıflar tamam.

Ve Co, o gün New York'a Baş delege olarak inmiş.

Geride kalan hafta da, Birleşmiş Milletlerin kapısından birinin özelliği bir ara Büyük Elçilik yapmış ve sonra, 27 Mayısta Menderesin Millî Emniyet Başkanlığı görevinde bulunmuş, ötekinin' özelliği bir ara Amerikada yaşamış, sonuncusunun özelliği de meşhur iyiniyet heyetleriyle şu, bu memleketlerde onaltıbuçuk saatle yirmiiki saat üç çeyrek arası kalmış olan üç kişi girdi. Bunlar, belki de şimdiye kadar Birleşmiş' Milletlerde işitilmemiş bir görevi sırtlarında taşıyorlardı: Kork dorlarda adam çevirip, adamı Kıbrıs konusunda türk tezini desteklemek için ikna edeceklerdi. Her üçü de AP milletvekiliydi. Birincisi Celâl Tevfik Karasapan, ikincisi Erol Akçal, üçüncüsü Ertuğrul Akçaydı. Ha bir de, hazırladığı bir Meclis konuşmasıyla Saadettin Bilgiçin "sebeb-i felâket"i olan Settar İksel! Buna mukabil, Cumhuriyet Hükümeti kendilerine günde tam 30'ar dolar ödeyecekti. Buluş, Demirel Hükümetinin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangile aitti.

Heyeti görenler ve görevlerinin ne olduğunu öğrenenler bunların CHP'den istenmiş "mukabil numarâlar"ı, Nihat Erim, Feridun Cemal Erkin ve Selim Sarperin niçin böyle bir "gülünçlü komedi "de rol almayı, Gruplarının kararıyla reddettiklerini anlamakta hiç bir zorluk çekmediler.

Halbuki bu hafta, her şeyi tartışılsa propaganda mehareti tartışılmayacak olan AP organları bu reddi bir istismar konusu yaprnaya çalışmakta ve CHP'nin bu suretle "Kıbrıs gibi önemli bir milli mesele"de İktidarı sabote ettiğini'leri sürmekteydiler.

Aslında; böylesine bir hafif davranışla İktidar tarafından sabote e-

dilen, "'Kıbrıs gibi önemli bir millî mesele" idi.

Bir teklif ve ötesi

İhsan Sabri Çağlayangilin, Kıbrıs konusunun Birleşmiş Milletlerde görüşülmesinde türk heyetine başkanlık etmek üzere New Yorka gideceğinin açıklanmasından bir kaç gün sonraydı. Dışişleri Bakanlığından CHP'ye bir teklif geldi. Çağlayangil bu seyahate, Menderesin âdetlerine uygun olarak, yedi tane de milletvekilini beraberinde götürecekti. Bunların dördü AP'den, üçü CHP'den olacaktı. -Ya, Bölükbaşının partisi?- CHP'den Erim, Erkin ve Sarper isteniliyordu. Yedi milletvekili "Heyet, içindeki Parlâmento Heyeti" adını taşıyacaktı.

Talep, CHP Genel Başkanı İsmet İnönüye duyuruldu.İsmet İnönü böyle bir davranış karşısında hayretini CHP Grup Başkan Vekili Nihat Erimden saklamadı. Hükümetin Kıbrıs görüşümü Muhalefet bilmiyordu. Hükümetin savunacağı tez konusunda ne bir istişare edilmiş, hattâ ne bir bilgi verilmişti. Ne bir özel, ne bir umumî toplantı yapılmıştı. Sonra, gidecek milletvekilleri New York'ta ne yapacaklardı?

Bu sualleri, talep CHP Grupuna geldiğinde CHP milletvekilleri de sordular, Bunun üzerine Nihat Erim Çağlayangilden randevu istedi, Dışişleri Bakanlığına gidip bunu öğrendi. Ooo, milletvekillerinden zor bir şey istenilmiyordu. "Koridorlarda dolaşacaklar ve bizim tezimizi tutacak delege bulacaklardı". Erimin, Erkinin, Sarperin ahbapları yok muydu? Akçal babasının Devlet Bakanlığında kâtip diye Amerikaya gönderilmişti ve Akça iyiniyet gezisinden çok ahbap edinmişti. Karasapanın meziyetleri ise tereddüt mü götürürdü? -Millî Emniyet Başkanıyken bir ihtilâlin olması da ne referanstır, hani..- Ya, İksel?

Nihat Erim, Türkiyenin bir federasyon tezinin bulunduğunu hatırlattı. Bakan "Canım, kolay" dedi. Nihat Erim, Kıbrıs meselesini kendilerinin bir türk-yunan ilişkisi saydıklarını bildirdi. Bakan "Canım, kolay" dedi. Anlaşılıyordu ki plân, İcraya Meclisi karıştırmak, bu suretle üstelik Muhalefeti de angaje edilmiş halde göstermekti. Bu herde, sadece sorumluluğu paylaşmak değil, hattâ kabahati gene CHP'ye bile atmanın hazırlığıydı. Bir defa, millervekilleri nereden çıkıyorlardı Bu, milletvekillerinin prensip olarak "Prensesin kesesi"nden seyahat etmekten hoşlandıkları ve minnettar kalacakları, Mecliste hücumlara karşı koyacakları inancına dayanan bir tertipti.

CHP Grupu, "Şimdi bunlar umumi efkâr önünde bizi suçlamaya kalkışırlar, şirrettirler" diyenlerin itirazına rağmen böyle ciddiyetsiz bir talebi reddetmek kararını aldı.

Ciddilik neyi gerektirirdi?

Kıbrıs işinin Birleşmiş Milletlere geleceği kimsenin meçhulü değildi. "Çok partili bir dış politika"nıı gerektirdiği şuydu: İktidar ve Muhalefet otururlardı. İktidar Muhalefete; gelen son haberleri bildirirdi. Duruma beraber bir teşhis koyarlardı. Yapılacak olanı ve takınılacak tavırı kararlaştırırlardı. Erim, Sarper ve Erkin gibi hadiselerin başlangıcını bilenler, hattâ İnönü kendi tavsiyelerini söylerlerdi. Hükümet hareket hattını tâyin ederdi. Ondan sonra, icradan sorumlu Bakan ve Dışişlerinin yetkilileri, teknisyenleri kalkarlar, giderlerdi. Eğer gerekirse Muhalefet burada, Hükümeti bu konuda tam olarak desteklediğini Muhalefet Liderinin veya sözcüsünün ağızından ilân ederdi. Ürgüplünün Hükümeti zamanında, Kıbrısın NATO'da görüşüleceği toplantı dolayısıyla bu yapılmıştır ve bu, bizim heyetimiz için büyük bir kuvvet teşkil etmiştir.

İhsan Sabri Çağlayangil
Turist Bakan

Yanında çanta gibi milletvekili taşımak bu memlekette görülmemiş değildir. Görülmeyen bunun bir fayda sağladığıdır. Bu daha ziyade, Cook gibi seyahat acentelerinin işidir.

Kıbrıs

İt ürür, kervan yürür

"Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Kıbrısla ilgili görüşmelerin yapılması günü yaklaştıkça hem Türkiyenin, hem de Yunanistanın hummalı bir diplomatik çalışma içine girdikleri görülmektedir. Fakat ne var ki, yunanlı dostlarımız, bu çalışmalar sırasında kendilerini güç duruma düşürecek bazı hatalar yapmaktan geri kalmamaktadırlar. Bu hataların bazıları, kendilerini dünya kamuoyu önünde, bazıları da türk kamuoyu karşısında kötü duruma düşürmektedir. Meselâ, Yunan Dışişleri Bakanı Çirimokosun New York'a, Birleşmiş Milletlere gitmeden önce geçen hafta yaptığı Lefkoşe seyahatinde söylenen bazı sözler, dünya kamuoyunda enosis konusunda epeyce tereddütler yaratmış olmalıdır.

Yunan dışişleri bakanlarının şimdiye kadar Lefkoşenin kapısını çaldıkları çok görülmüş olaylardandır. Bu kapı çalmaların her defasında gösterilen sebep de, karşılıklı görüşme bahanesidir. Fakat ne zaman bir yunan dışişleri bakanı Lefkoşeye gitse, ortalıkta hemen enosis sözleri dolaşmaya başlamakta, kadehler enosis şerefine kalkmakta, konuşmalar enosis için yapılmaktadır. Nitekim bu sefer de öyle olmuş, Lefkoşede kıbrıslı rumlardan pek soğuk bir karşılama görmüş olan Çirimokos, Yunanistanın amacının Kibrisin kayıtsız şartsız bağımsızlığından başka birşey olmadığını söyleyince, Kıbrıs rumları, bunun enosisten başka birşey demek olmadığı baklasını daha fazla ağızlarında tutamamışlardır. Oysa, Güvenlik Konseyinde Kıbrısla ilgili görüşmelerin başlayacağı bir sırada, özellikle Irak ile Afganistanın enosise karşı bir tasarıyı Genel Kurula sunduktan günlerde Lefkoşe

basınında böyle yorumların çıkması, herhalde yunanlıların ve Kıbrıs ramlarının dâvasına fazla hizmet edecek bir davranış olmasa gerektir.

Papaz yahnisi

Buna karşılık, Sovyetler Birliğinin bilmeden oynadığı bir oyun da, Türkiyeyi güç durumda bırakmış bulunuyor. Bunda, bizim Allahlık diplomasi temsilcilerimizin büyük gaflet payı bulunduğunu saklamaya da imkân yoktur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Sovyet temsilcilerinin isteği üzerine, gündemine devletlerin iç işlerine karışmazlık ilkesinin görüşülmesini almış bulun maktadır. Sovyetlerin, bu teklifi yaparken, akıllarında herşeyden çok Vietnam durumunu tuttukları anlaşılıyor. Eğer Genel Kuruldan hiçbir devletin iç işlerine karışılmaması ilkesini geçirebilirlerde, o zaman Birleşik Amerikadan Vietnam işlerine karışmamasını isteyeceklerdir. Fakat Kıbrıs meselesinden önce bu yolda alınacak her karar, Makariosun eline verilmiş pek güzel bir koz olacaktır. Eğer bizim Allahlık temsilciler -ki maaşallah pek kalabalıktırlar- gözlerini açıp, karışmazlık ilkesini Kıbrıstan sonraya koydurtabilselerdi, herhalde orada bulunmalarını haklı gösterecek tek güzel davranışı yapmış olurlardı.

Yunanlıları türk kamuoyu önünde güç duruma düşüren olay ise, Hristosmos hikâyesidir. Bilindiği gibi, bu sayın papaz, yunan işgali sırasında özellikle İzmir ve çevrelerinde türklere yaptığı zulümle tanınan eski İzmir metropolitidir ve İzmirin kurtuluşunda lâyık olduğu cevabı almıştır. Şimdi, o sıralarda İzmirden kaçan bazı yunanlılar bu zatı yeniden hatırlamışlar ve Atinada "Yeni İzmir" diye adlandırdıkları bir mahalleye heykelini dikmişlerdir.

İşte bu olay, geçen hafta türk-yunan münasebetlerinde yeni bir gerginlik daha doğurmuş bulunuyor. Çünkü, Hristosmosun heykelini diken baylar, kaideye koydukları ibarelerde, kendi vatanlarını kurtar maktan başka suçu olmayanları "cellâtlar" diye isimlendirmektedirler. Üstelik, heykelin açılışında yapılan konuşmalarda "Küçük Asyadaki gerçek yunan topraklarından bahsedilmiş ve bol bol Megalo Idea nutku çekilmiştir. Fakat buna karşılık Anadolu macerasından alınan dersleri bir tek hatırlayan bile çıkmamıştır.

Makarios
Gemi azıya aldı

Petrol

Bir teşebbüs..

Enerji Bakanı İbrahim Deriner, haftanın başında Salı günü bir AKİS'çiye:

"— Hükümet, bir milli rafineri kurulması için teşebbüse geçecektir. Türkiye Petrollerinin İzmirde bir rafineri kurulması için giriştiği teşebbüs komisere intikal etmiştir. Komiser raporu benim imzamla nihaî: şeklini alacağı için, şimdiden birşey söylemek mümkün değildir.. Komiserin görüşüne tesir etmek istemem" dedi.

AKİS'çinin:

"— Hükümetin kurmayı tasarladığı millî rafineri, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının giriştiği bu teşebbüs olabilir mi?" şeklindeki sorusuna ise Deriner:

"— Bu teşebbüs de Hükümetin kuracağı millî rafineri olabilir. Ancak, mesele komisere intikal ettiği sırada kesin birşey söylemem doğru olmaz" karşılığını verdi.

Bakanın sözleri, TPAO'nın İzmirde bir millî rafineri kurulması için giriştiği, fakat şimdiye kadar müspet bir sonuç vermeyen teşebbüsüyle ilgilidir. Teşebbüse engel olanlar, yürürlükteki Petrol Kanununun tanıdığı imtiyazlara sığınan yabancı petrol şirketleridir. Zira kanunun 28, 29 ve 89. maddeleri, bir millî rafineri kurulması teşebbüsü halinde, Mersindeki ATAŞ Rafinerisinin ortakları olan Mobil, Shell ve BP -British Petroleum- şirketlerine itiraz hakkı tanımaktadır. Nitekim, uzun araştırmalar sonunda, İzmirde millî bir rafineri kurulması için Türkiye Petrolleri A. O. yetkilileri bundan dört ay kadar önce, Ağustosun ilk haftasında, bir yazı ile Petrol Dairesi Başkanlığına başvurdular. Maksat açıktı: Petrol Dairesi Başkanlığından ruhsat isteniyordu. Ancak, Petrol Kanunu hükümlerine göre, Petrol Dairesinin, ATAŞ'ın ortakları olan yabancı şirket temsilcilerinin görüşlerini almadan ruhsat vermiyeceği de biliniyordu.

Petrol Dairesi Başkanlığı, bu müracaattan sonra, Türkiye Petrolleri A.O.'nın İzmirde, yılda 3 milyon ton kapasiteli bir rafineri kurmak istediğini yabancı şirket temsilcilerine bildirdi. Bu, ATAŞ'ın ortaklarını önce kara kara düşündürdüyse de, kısa bir süre sonra rahatlattı. Çünkü ATAŞ'ın, rafinerisinin kapasitesini yılda 1 milyon ton daha genişletme isteği Türkiye Petrolleri A.O. yetkililerince kabul edilmemişti. Şimdi, bir misillemenin tam zamanıydı.

Aslında, kendi istekleri kabul edilseydi bile Türkiye Petrolleri A.O. nın- bir rafineri kurmasına itiraz edilecek, böylece, yılda 93 bin ton madenî yağın yabancı şirketlerden alınması sağlanacaktı. 93 bin ton madeni yağın bedeli ise 100 milyon liraydı. Rafineri kurdurtmamakla, aslında, maliyeti çok düşük olan madeni yağın Türkiyede istihsaline engel olunacaktı. Nitekim, ATAŞ'ın ortaklan, Petrol Dairesi Başkanlığına gerekli mütalâayı bildirmekte gecikmediler.

ve sonucu

Yabancı şirket temsilcileri, Petrol Dairesine gönderdikleri yazıda, Türkiye Petrolleri A.O.'nın kurmay tasarladığı rafinerinin rantabl olmayacağını ileri sürüyor, bu bakımdan ruhsat verilmesine taraftar olmadıklarını bildiriyorlardı.

Durum böyle olunca, Petrol Da-

Enerji Bakanı Deriner makamında
Bıyık ve sakal meselesi

iresi Başkanlığı, tarafları uzlaşma toplantısına çağırdı. 25 Eylülde Petrol Dairesinde, zamanın Enerji Bakanlığı Müsteşarı İbrahim Derinerin başkanlığında yapılan toplantıya yabancı şirket temsilcileri ile Türkiye Petrolleri A.O.'nı temsilen Petrol Ofisi Genel Müdür Yardımcısı Özer Derbil, Türkiye Petrolleri Hukuk Müşaviri Muammer Aksoy ve Rafineri Tesis Şubesi Müdürü Hasan Çil katıldılar. Geç saatlere kadar süren toplantıda uzlaşmaya varılamadı.

Mesele bir süre daha sürüncemede kaldıktan sonra Petrol Dairesi Başkanlığı İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Memduh Yaşayı komiser olarak tâyin etli. Şimdi Yaşa, Türkiye Petrolleri A.O.'nın millî bir rafineri kurup kuramıyacağı yolunda hazırlayacağı rapora Enerji Bakanına sunacaktır. Kanuna göre Bakan, komiserin raporundaki hükmü-değiştirmeğe yetkilidir. Tarafların bundan sonraki müracaat mercii ise Danıştaydın Bakanın kararı Türkiye Petrolleri A.Q. yönünden müspet olur, yabancı şirket temsilcilerinin Danıştaya açacakları iptal dâvası reddedilirse, ortada bir mesele kalmayacak ve rafineri kurulması için çalışmalara başlanacaktır.

Aksi halde, Türkiye Petrolleri A.O., kararın iptali için Danıştayda dâva açacaktır. Ancak bu durumda Danıştay, iptal dâvasını Petrol Kanunu hükümlerine göre inceleyecektir. Danıştay kararın iptaline mahal olmadığı yolunda, bir hükme varırsa, bir millî rafineriden, diğer ürünler yanında, yılda istihsal edilecek .93 bin ton madeni, yağ gene yabancı petrol şirketlerinden satın alınmağa devam edilecektir.

Sadece bu durum ve doğan yeni hadise, Türkiyenin bir millî rafineriye sahip olmasına yabancı şirketlerin "kanun gereğince" engel olabilmeleri Petrol Kanununun niçin mutlaka yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ispatlamaktadır.

C. H. P.

İmtihan kapısı

CHP Genel Sekreteri Dr. Kemal Satır, haftanın başında Pazartesi günü, Parti Meclisi toplantısından sonra kendisiyle görüşen bir AKİS muhabirine şöyle dedi:

"— Parti Programımızın bugüne kadarki tatbikatı ortanın sokandadır. Bunun için CHP, modern anlamda ortanın solunda olan bir siyasî teşekküldür. Biz de bu programın savunucularıyız. Prensiplerimiz hiçbir mesul arkadaşımız tarafından reddedilmemiştir."

Satırın bu sözleri, Genel Başkan İnönünün seçimlerden önce ortaya attığı "Ortanın Solu" sloganı üzerinde, geride bıraktığımız hafta Cuma günü Parti Meclisinde başlayan görüşmelerle ilgilidir. Aslında Parti Meclisi özel olarak "Ortanın Solu" sloganını görüşmek ve bu konuda bir karara varmak için toplanmış değildir. Ancak, bazı CHP'lilerin, seçimi kaybetmenin yarattığı ümitsizlikle bütün suçu "Ortanın Solu" programına yüklemeleri, bu konunun artık açıklığa kavuşturulması zamanının geldiği kanaatini uyandırmıştır.

Gündemin 1. maddesini "Genel görüşmeler" teşkil ediyordu. Seçimlerden sonra Teşkilât yetkilileriyle yapılan temaslar sonucu elde edilen bilgiler Parti Meclisi üyelerine anlatılacak, bu konuda onların da görüşleri alınacak, partiiçi meselelerin çözümü yoluna gidilecekti.

Geride bıraktığımız hafta Çarşamba gecesi -Parti Meclisi çalışmalarına başlamadan iki gün önce-, Bulvar Palasın alt katındaki bir salonu, sazlı-sözlü bir toplantıya sahne oldu. Uzunca bir masanın etrafında bir takım iyi giyimli, hoş sohbet kimseler toplanmışlardı. Kiminin elinde tambur, kimininkinde bağlama vardı. Kendilerini şahsen tanımayanlar, bu sazlı-sözlü toplantının amacını önce kavrayamadılar. Fakat kafalar dumanlanmağa başlayınca, toplantının CHP'nin kaderini tâyin etmek amacıyla düzenlendiği anlaşıldı. Rakı ve viskinin su gibi içildiği toplantıda vakit ilerledikçe niyetler de açığa vurulmağa başlandı. Alkolün tesiriyle gevşeyen eski CHP'li milletvekilleri, parti yöneticilerini sert bir dille tenkit ediyorlar, partiyi ele geçirmenin zamanı geldiğini söylüyorlardı. Bir ara Fahir Giritlioğlu, masadakilere şöyle hitap etti:

"— Ne lüzum vardı ortanın soluna moluna? Ortaya bir sol kelimesi atıldı. Adalet Partililer de bunu bir güzel istismar ettiler. Tabii, bunun neticesi olarak da seçimleri kazandılar. Biz seçilemedik. Halbuki, ortanın solu meselesi ortaya atılmadan gül gibi geçinip gidiyorduk."

Giritlioğlunun heyecan içinde söylediği bu sözlere Zeynel Gündoğdu şöyle.karşılık verdi:

"— Haklısın. Biz solcu molcu değiliz!.."

Post kavgası

GiritlioğIunun sözleri diğer sabık milletvekillerince de tasdik edildi. Harareti; konuşmalar sona erdikten sonra, toplantıdakiler kendi aralarında bîr de karar aldılar: Genel Merkez yöneticilerinin değişmesini isteyenler en kısa zamanda seçim bölgelerine dağılacaklar ve Teşkilât yetkililerini Kurultaya hazırlayacaklardı. Tabii bu hazırlık, "Ortanın Solu" programını Teşkilâta kötülemekle olacak ve bugünkü yöneticilere veryansın edilecekti. Bu taktikle Kurultayda partinin yönetici kadrolarını ele geçirecekler

Kemal Demir
Akıl için...

ve bugünkü reformcu tutuma son vereceklerdi.

. İşin ilginç tarafı, seçimlerden önce--Ortanın Sola" programının en hararetli savunucularından olan bazı milletvekilleri de bu toplantıya katılmışlardı. Meselâ, gerek geçen devredeki Meclis çalışmalarında ve gerekse seçim propaganda süresi içinde ortanın solunda olduğunu çeşitli vesilelerle ortaya koyan, Sosyalist Kültür Derneği kurucu üyelerinden Fakih Özlenin bu toplantıda, seçimi kaybetme sebebini "Ortanın Solu" sloganında görmesi ilginç değil, gülünçtür. Geçen devre Konya milletvekili olarak Meclis çalışmalarıyla "Ortanın Solu'nda olduğunu ortaya koyan Rüştü Özalın da sazlı-sözlü toplantıda bugünkü parti yöneticilerine cephe alması, toplantının tuzu-biberi olmuştur.

Görülmektedir ki, Genel Merkeze cephe alanlar tamamiyle kişisel çıkar açısından hareket etmektedirler. Özlen ve Özal gibi eski milletvekillerinin fikirlerinde kısa bir süre içinde meydana gelen dalgalanmalar bunun açık delilidir.

Sabık milletvekilleri. Partinin yönetimini ellerine geçirme kararını aldıktan sonra saz faslına geçildi. Eski İzmir milletvekili Necip Mir* kelâmoğlu, yanında getirdiği tamburu kucağına çekti ve kendi beste-; si olan "Gül ağacı değilem, her gelene eğilem" türküsünü söylemeğe başladı. Mirkelâmoğlu o kadar içten söylüyordu ki, diğerleri de türküye katılmakta tereddüt etmedi-; ler. Bir partinin kaderini tâyin etmek için "biraraya gelen politikacıların, parlak fikirlerini sayıp' döktükten sonra tamburin - darbukalı "âlem"e başlamaları, Bulvar Palasın garsonlarını bile güldürdü.

Olay, toplantıyı düzenleyen eski milletvekillerinin asil gayretiyle ertesi günkü gazetelerde yayınlandı, fakat umdukları ölçüde sansasyon yaratmadı.

Hüdai Oral
...yol birdir.

Sadede gelelim

Bu ve benzeri dalgalanmalardır ki, partinin yerinin artık kesinlikle belirtilmesi zorunluğunu doğurdu. Parti ya "Ortanın Solu" programına içten inananların partisi olacaktı, ya da statükocu tutumu devam ettirecekti. Bu bakımdan, bu devre milletvekili seçilemeyenlerin sazlı - sözlü toplantısından iki gün sonra, Cuma sabahı toplanan Parti Meclisi çalışmaları ilgi çekici oldu.

Toplantıyı açış konuşmasını Genel Başkan İnönü yaptı. İnönü, kısa konuşmasında seçim sonuçlarını tahlil ettikten sonra, Ortanın Solu programını açıkladı, bu programın

Kulağa Küpe

Badem *gözler*

Ortanın Solu, CHP'nin 1965 yenilgisinin sebebi sayılıyor ve bu söze yükleniliyor. Canım, ortanın sedanda da bulunsan, bunu söylemek şart mıymış?

Unutulan, komünistlik ithamının Ortanın Solu sloganından sonra değil, önce olduğudur. Yani bir yandan AP'nin meharetli propagandacıları, öteki taraftan hacı-hoca takımı "Bunlar komünisttir.. Bakın, herkesin toprağım elinden alacaklar. Evine geldiğinde kapıdaki çengelde komşunun kasketini gördün mü, karnını koynunda o var demektir. Sen bir tur atıp komşunun işinin bitmesini bekleyeceksin" diye hicazkâr faslına başladıklarından sonradır ki zavallı CHP'cik kendini savundu:

"— Yahu, benim yapmak istediğime komünistlik demezler. Ben, Batıdaki Ortanın Solunda partiler neyse oyum. Komünistlik asıl, bu benim dediklerimi şu demokratik sistem içinde yapamazsak gelir.."

Adama "Sen körsün!" diye tutturmuşlar. Adam "Yapmayın! Ben gözlüklüyüm. Ben bu gözlüğü takmazsam kör olurum" demiş. "Vay, işte kendi de itiraf etti. Körmüş.." diye yaygarayı basmışlar.

Yani, gözlüğünü çıkartıp, sahiden mi kör olaydı?

Parti Programından farklı bir tarafı bulunmadığını anlattı ve şöyle dedi:

"— Ortanın Solundan dönmek bahis konusu değildir. CHP, reformcu bir partidir. Bu balamdan, ortanın solundadır."

İnönüden sonra Genel Sekreter Kemal Satır, "seçimi kaybetmenin nedenleri"ni bir rapor halinde okudu. Teşkilât mensuplarıyla yapılan temaslar neticesi hazırlanan raporda Satır, seçimleri kaybetmenin sebeplerini dört grupta topluyordu. Birinci grupta, Teşkilâtın istenildiği gibi çalışmadığı,, işi oluruna bıraktığı, Partinin mevcut oylarını arttırmak için bir faaliyette bulunmadığı bildiriliyordu. İkinci grupta, ön seçimlerin kırıcı geçtiği ifade ediliyor, Teşkilâta küsen adayların çalışmadığı belirtiliyordu. Üçüncü ve dördüncü grupta ise, bir kısım seçmenlerin oy kullanmadıkları, CHP'li sandık müşahitlerinin de gereği gibi çalışmadıkları öne sürülüyordu.

Satır bunları sıraladıktan sonra, "Ortanın Solu" sloganının, iddia edildiği gibi, seçim sonuçları üzerine etkisi bulunmadığını, iddiaların haksızlık olduğunu söyledi ve sloganın vatandaşlara iyi anlatılamadığını sözlerine ekledi.

Satırın konuşmasından sonra İnönünün bir önergesi oya sunularak kabul edildi. İnönü bu önergesinde, Ortanın Solunun da tartışma konusu yapılıp bir karara varılabilmesi için gündemin 1. maddesini teşkil eden "Genel Görüşmeler"in üç grupta incelenmesini teklif ediyordu. Önergeye göre, birinci grupla "Seçimi kaybetmenin nedenleri", ikinci grupta "Kongreler ve Kurultay", üçüncü grupta ise "Partinin genel politikasının tespiti" üzerinde tartışılacak ve bir karara varılacaktı. Böylece, Ortanın Solu sloganını bizzat ortaya atan İnönü, seçimlerden sonra bazı partilileri ümitsizliğe ve karamsarlığa sevkeden meselenin Parti Meclisinde etraflıca görüşülmesine imkân sağlıyordu.

Kimi kandıracağız?

Birinci madde üzerindeki görüşmeler daha ziyade, Ortanın Solu üzerinde oldu. Konuşan üyeleri, öne sürdükleri fikirlere göre iki grupta toplamak mümkündür. Birinci gruptakiler Ortanın Solu programına inananlar ve bugünkü politikanın aynen devam ettirilmesini isteyenlerdir. İkinci gruptakiler ise, programa samimiyetle inandıkları halde, Ortanın Solu sloganının ısrarlı bir şekilde kullanılmamasını savunanlardır. Bu durum, CHP için ümit vericidir. Nitekim, hemen hemen bütün üyeler, görüşlerini savunurken, seçimlerden önce Parti Tüzüğü ve Programına aykırı demeçler vererek âdeta Partiye ihanet eden Tahsin Banguoğlundan alaylı bir dille bahsetmişlerdir. "Ortanın Solu" deyiminin zararlı olduğu ve ısrarlı bir şekilde kulanılmaması görüşünü savunanlar bile şu soruyu sormaktan kendilerini alamamışlardır.

"— Ortanın Solunu anlamayanı atalım da, altıoku inkâr eden Banguoğlu ve onun zihniyetindeki kimseleri mi Partide tutalım?"

Görüşmeler sırasında, Ortanın Solu programına inandıkları halde Ortanın Solu deyiminin devamlı surette kullanılmasının zararlı olacağı görüşünün liderliğini Turhan Feyzioğlu yaptı. Feyzioğlu, esprilerle süslemeğe çalıştığı konuşmasında, reformlara taraftar olduğunu, hattâ devletçilik ve halkçılık konusunda yeni fikirler getirilmesi gerektiğini söyledi ve şöyle dedi:

"— Ortanın Solu sloganının bu seçimlerde bize hatırı sayılacak derecede oy kaybettirdiği aşikârdır. Bunun için, programımız ne olursa olsun, bu sloganı devamlı olarak tekrarlamakta bir fayda yoktur. Geleneksel seçmenimizi kaybetmememiz lâzımdır. Maksat oy olduğuna göre, bu deyimden korkan vatandaşları iyiden iyiye tedirgin etmeye lüzum yoktur.

Her zaman olduğu gibi şimdi de birlik ve beraberlik içindeyiz. Ben CHP içinde sağ, sol kanat olduğuna inanmıyorum. Görüş ayrılıkları, ufak tefek farklardan ibarettir. Fakat bu farklar partimizi parçalayacak nitelikte değildir."

Feyzioğlunun liderliğini yaptığı "oy toplama" görüşünün şampiyonluğunu bu seçimlerde AP büyük bir meharetle yapmış ve vatandaşı çeşitli vaadlerle kendine bağlamayı başarmıştır. Bu yol, CHP'nin tasvip edeceği yol değildir.

Emin Paksüt de aynı görüşü savundu. Elini sık sık masaya vurarak, Ortanın Solu sloganının CHP'liler üzerinde endişe ve ürkeklik yarattığını iddia eden Paksüt, yenilgiyi tüm olarak bu slogana bağlayınca, programa samimiyetle inananların sık sık müdahaleleriyle karşılaştı. Bir defasında Paksüt:

CHP Meclisi İnönünün başkanlığında çalışıyor
Bir seçimin bilançosu

"— Genel Başkanımız acaba neden, 'ortanın solundayız' demek lüzumunu hissetmiştir?" diye sorunca, görüşmeleri gayet serinkanlılıkla izlemekte olan İnönü, dayanamadı ve şöyle dedi:

"— Zaten ortanın solundaydık. Programımız da ortanın solundadır."

İnönünün bu sözlerine verecek cevap bulamayan Paksüt, konuşmasına şöyle devam etti:
"— Ortanın Solu, Partinin umdelerinde yoktu. Altıokta bu umde bulunmuyordu. İsterseniz bir yedinci ok kabul edelim, bu da Ortanın Solu olsun. Ancak, bunu kabul etmek için Kurultayı toplamak lâzımdır."

Aklın sesi

Paksütün toplantının ikinci gününde yaptığı konuşmadan sonra Muammer Erten söz aldı. Uzun konuşmasında Erten, az gelişmiş ülkelerde reformist partilerin, baskı gruplarının aleyhte faaliyetlerine kurban gittiğini, CHP'nin de bu seçimlerde, seçmenin, baskı gruplarının tesiri altında kalması yüzünden umulan oyu elde edemediğini söyledi ve:

"— Suç aramak lazımsa, bunu Ortanın Solu sloganında değil, baskı gruplarında aramak lâzımdır. Reformlardan vaz mı geçeceğiz? Hayır! O halde, Ortanın Solundan da vazgeçemeyiz!.." dedi.

Reşit Ülker de aynı görüşü savundu, az gelişmiş ülkelerde devrimci partilerin ne kadar güç şartlarda oy aldıklarını anlattı ve şöyle dedi:

"— Güçlükler, bizim elimizde olmayan sebeplerden çıktı. Yalnız Program, bu seçimlerde seçmenlere gereği gibi anlatılamadı. Direnmemiz ve bu yolda yürümemiz lâzımdır."

İnönü CHP'de
Ortanın solunda

Gençlik Kollarının Parti Meclisindeki iki temsilcisi Doğan Araslı ile Beyhan Cenkçinin yaptığı konuşmalar da ilgi çekici oldu. İki üyede, Gençlik Kollarının Ortanın Solu programını sonuna kadar destekleyeceğini, bunun en sadık savunucusu olacağını, söylediler. Bilindiği gibi Gençlik Kollan, ön seçimlerde aktif bir rol oynamış ve Ortanın Solunu gereği gibi savunabilecek adayların seçimi kazanmaları için çalışmıştır. Bu çalışmanın neticesi olarak, ön seçimleri gerçekten Parti Programını savunabilecek nitelikle adaylar kazanmış ve bugünkü Meclis Grupunun çekirdeğini teşkil etmişlerdir. Bu bakımdan. Gençlik Kolu temsilcilerinin toplantıda savundukları görüşler, bu noktada önem kazanmaktadır.

Gençlik Kollan Başkanı Doğan Araslının, Ortanın Solu sloganı üzerinde ısrarla durulmamasını isteyenlere cevabı şu oldu:

"— Seçimleri kazansaydık, bu gün İsmet Paşaya 'Ortanın Solu

yüzünden kaybettik' diyenlerin, turnikede sıraya girerek nasıl yer kapmak için çabaladıklarını ibretle görürdük."

Ortanın Solu programı için Kadın Kolları da bir teminat sayılmaktadır. Çeşitli illerin Kadın Kollan şubelerinden Genel Merkeze gelen mektuplarda, CHP'li kadınların, sonuna kadar Ortanın Solu programını savunacakları bildirilmekte, önümüzdeki devrenin CHP bakımından önemli gelişmeler kaydedeceğinin ümit edildiği anlatılmaktadır. Nitekim Kadın Kolları Başkanı Jale Candan, yaptığı konuşmada, seçimlerde CHP'nin görevini yerine getirdiğini söyledi.

Hüdai Oral ise aynı gün yaptığı konuşmasında şöyle dedi:
"— Seçimleri kemiyet itibariyle kaybettik ama, keyfiyet itibariyle ndık. Parti olarak nerede olduğumuz,yani yerimiz belli oldu. Ortanın Solunda yürümemiz şarttır."

Haftanın başında Pazartesi günü bu konudaki görüşlerini bildiren Genel Sekreter Yardımcısı Suphi Baykam da, Ortanın Solu sloganının iyi anlatılamadığı için oy kaybına sebep olduğunu,, fakat bu slogandan asla vazgeçilemeyeceğini söyledi ve şunları ekledi:

"— Biz, bile bile bu sloganı ortaya attık. Birçok baskı gruplarını karşımıza alacağımızı bilmiyerek mi hareket ettik? Petrol meselesini ortaya attığımız vakit, yabancı şirketlerin aleyhimizde faaliyet göstereceklerini .bilmiyor muyduk? Bunları zaman zaman aramızda tartışmadık mı? Hepsini biliyorduk ve bile bile vazifemizi yerine getirdik. Ortanın Solü bizim yerimizdir. Bunun Partiye zarar getireceğine inanmıyorum."

Aynı gün uzun bir konuşma yapan Grup Yönetim Kurulu temsilcisi Kemal Demir, önce seçim sonuçlarını tahlil etti, DP'nin mirasçısı AP, YTP ve MP'nin oylarında da 1961 seçimlerine nazaran bir azalma olduğunu, bu bakımdan, Ortanın Solu sloganının CHP'ye bir şey kaybettirmediğini söyledi ve şöyle dedi:

"— Ortanın Solu deyiminin seçimleri kaybetmemize sebep olduğunu' söyleyen arkadaşlar bir noktada yanılıyorlar. Zannediyorlar ki, Ortanın Solu bir kelimeden ibarettir, bunu söylemeden halkı reformlara inandırabiliriz. Ben o fikirde değilim. Reformları savunmakta samimi olduğumuzu halka inandırmak için, izahını yaptığımız Ortanın Solu programımım devam ettirmemiz şarttır. Çünkü, artık bu, bütün reformları ifade eden bir slogan haline gelmiştir. Bu sloganı ürkmeden söylemeğe devam edeceğiz. Zarar görmedik ve görmeyeceğiz." •

Kemal Demir, konuşmasını bitirirken, Ortanın Solu sloganı ve programına devam etmek ve bunun savunucusu olmak için Parti Meclisinin karar almasını istedi ve sözlü teklifte bulundu. Ancak, Demirin bu teklifini oylamak mümkün olmadı. Çünkü, gündemin 1. maddesi olan "Seçimleri kaybetmenin nedenleri" üzerindeki tartışmalar sona erdikten sonra, 2. maddede bulunan "Kongreler ve Kurultay" çalışmaları gözden geçirilecekti. Demirin teklifi ancak, "Partinin genel politikasının tespiti" ile ilgili gündem maddesinin görüşülmesi sırasında oylanabilecektir.

Kongreyi, bekleyen meseleler

"Parti Meclisinde beliren temayüllerden biri de, Ortanın Soluna inanmayanların ve programın kar; şısına çıkanların bir an önce Partiden tasfiye edilmeleridir. Meselâ, daha ilk günkü toplantıda, Tahsin Banguoğlunun Partiden ihracı için Başkanlık Divanına bir önerge verilmiştir. Fakat, bu önergenin Parti Meclisinde oylanması ve karara bağlanması mümkün değildir. Yetkili organ Kurultay olduğu için; Partinin ileri güçlerinin gözleri Kurultaya çevrilmiştir. Bazı teşkilât kongreleri yapılmadığından, Kurultayın normal vaktinde toplanması mümkün görülmemektedir. Parti yetkilileri, kongreler tamamlandıktan sonra Kurultaya gidileceğini söylemektedirler. Bir parti yetkilisi, kendisiyle görüşen bir AKİS'çiye, delegelerin Ankaraya zahmetsiz gelebilmeleri için en uygun mevsimin ilkbahar olduğunu söyledi ve Kurultayın Mayıs ayı içinde toplanmasının mümkün olduğunu ifade etti. Partinin ilerici güçlerinin, bu bakımdan, bir süre daha beklemeleri gerekmektedir.

Tüli'den haberler

Las Vegas'lı kalkınma

Ankara Golf Klübünde kalkınmanın yolu bulundu artık : Yılda bir Las Vegas gecesi tertibediliyor, Amerikadaki kumar şehrinin bir minyatürü kuruluyor, oyun meraklıları-Klübe hayli gelir bırakıyorlar. Bu işe en çok sevinenler tabiî, amerikanlar. Ekose yelekleri, ekose kravatlarıyla oyun makinelerinin arkasında cakayla duruyor, Ankarada Las Vegas'dan bir hava estirmenin sevincini duyuyorlar. Golf Klübünde, Las Vegas gecesinde, beşyüze yakın insan şans denedi. Oyundan hoşlanmayanlar da Süreyyaya gidip dansettiler. Ekose kravatlı amerikalılara karşılık, Klübün kadın üyeleri son derece şıktılar. Esin Ersoy, Yasemin Tanbay, Uğurcan Özberki, Sevinç Garan oyun oynamaktan pek hoşlanmıyorlar, Klüpten erken ayrıldılar. Fakat gecenin başarısından memnundular. Artık, Klübe gelir sağlamak için çare aramayacaklar. Nasıl olsa, bir Las Vegas gecesi durumu kurtarıyor!..

İlginç bir defile

Ankaradaki defilelerin sonuncusunu, geçirdiğimiz hafta Olgunlaşma Enstitüsü Konfeksiyon Atölyesi yaptı. Kadınlarımız elbise seyretmekten yorulmuyorlar. Enstitünün salonları yine ağzına kadar doluydu. Başka defilelerde görünmeyen Bayan Gürsel bile modelleri büyük bir dikkatle seyretti, yanında oturan Enstitü Müdürü Şerife Uluabatlıdan bilgi aldı.

Bayan Gürsel, bir müddettenberi her yere Refia Çeliker ile beraber gidiyor. Türk - Amerikan Derneğinin Başkanı, sâdık bir nedime gibi, Bayan Gürselin yanından hiç ayrılmıyor. Bazı meraklı kişiler, "Cumhurbaşkanının eşi, Protokol Genel Müdürünün eşinden niçin' faydalanmaz?" diye soruyorlar. Fakat, bu sorunun cevabını vermek kolay değil. Protokol öyle icabettirse bile, Bayan Gürsel, kiminle rahat ediyorsa onunla beraber gezer, değil mi?

Konfeksiyon Atölyesinin defilesinden sonra Olgunlaşmanın başka bir defilesi daha var. Şerife Uluabatlı, bu defileyi Hariciye Köşkünde yapmağa hazırlanıyor.' İhsan Sabri Çağlayangilin yokluğunda Köşkü güzel mankenler istilâ edecek. Ankaradaki yabancı sefireler, Hariciye Köşkünde yapılan bir defilenin çok önemli olduğunu düşünerek, 1 Aralık tarihini merakla bekliyorlar. Doğrusu, meraka değer bir durum. Çünkü şimdiye kadar, dünyanın hiç bir yerinde bir Hariciye Köşkünde defile yapıldığı görülmemiştir de!..

Quo vadis?

Ankaranın güzel ve genç kadınlarından Ayşe Kulin son günlerde genç bir diplomatla beraber görünüyor. Bu beraberliği, pavyonlarda yapılan romantik dansları görenler de "quo vadis?" diye soruyorlar. Genç bir kadın ile bekâr bir erkeğin beraberliği, olsa olsa, nikâh memurluğuna, gider, bunda merak edecek ne var? İlk evlilikleri kırıklıkla sonuçlanan kimselerin ikinci bir denemeye girişmeleri çok tabiî olsa gerek...

ÇINAR OTELİNDEKİ ŞAHANE NİŞAN

Mevhibe Unverdi ile Umur Gencoğlunun yüzükleri takılıyor
Allah bir yastıkta kocatsın

Bâbıâlinin tanınmış tevzi müessesesi sahibi Fazıl Ünverdinin tatlı ve güzel kızı Mevhibe Ünverdi ile kıymetli, genç bir maden mühendisi olan Umur Gençoğlu, geçtiğimiz hafta Cumartesi gecesi, Yeşilköydeki Çınar Otelinde yapılan güzel bir törende nişanlandılar. Fazıl Ünverdi, bu yıl yüksek tahsilini bitirecek olan kumdan hiç bir şey esirgememişti. Davetliler geç vakitlere kadar son derece zevkli bir gece geçirdiler. Mevhibe Ünverdinin parlayan gözleri, saadetini belli ediyordu.

Milletlerarası bir gece

Geçirdiğimiz hafta istanbullular, milletlerarası bir gece yaşadılar. Taksim Belediye Gazinosunda Çocuk Sağlığı Derneği yararına tertip edilen yemek çok güzel geçti. Bu yemek için İstanbuldaki bütün konsolosluklar seferber oldu, hepsi memleketlerinin mutfağı, millî içkileriyle Çocuk Sağlığı Derneğini desteklediler. Ankaradan da birçok Büyük Elçi -Fransa, Almanya, Pakistan, İsviçre, İspanya..- içki gönderdiler. Derneğin yöneticilerini kutlamak lâzım. Yaz aylarındanberi devam eden toplantılarla hayli yoruldular, fakat emeklerinin karşılığını da aldılar. İstanbullular ise uzun zamandanberi ilk defa güzel, gösterişten uzak bir gece geçirdiler. Kadınlar gecenin en şık kadım olmak derdine düşmediler, rahat ve eğlenceli saatler yaşadılar.

Lady Hülya Kocyiğit

Faize Moda salonunun defilesinde "My Fair Lady" adını taşıyan elbiseyi Devlet Tiyatroları Umum Müdürünün eşi Ayten Kaçmaz giymişti. Elbise güzel mankene çok yakıştığı için herkes merak ediyor, "Tiyatronun önümüzdeki aylarda sahneye koyacağı 'My Fair Lady' müzikli komedisinde de bu elbiseyi Ayten Kaçmaz mı giyecek?" diye Soruyordu. Sonra da. tartışmağa başladılar : Ayten Kaçmaz bu rolü başarabilir mi, başaramaz mı? Cüneyt Gökçer bu rolü karısına verir mi, vermez mi? Müzikal komedideki şarkıların "Kiss Me Kate" oyunundaki şarkılardan daha güç olduğunu, ancak bir opera sanatkârının başarabileceğini iddia edenler çoktu.

Onlar bu işin teknik sebeplerini tartışadursunlar, "My Fair Lady" adlı tuvaleti film yıldızlarımızdan, 'Susuz Yaz"ın yaratıcısı Hülya Koçyiğit alıp sırtına geçirdi bile. Hülya Kocyiğit, geçen gece doğum gününü 'kutlamak için verdiği partide misafirlerini bir "Lady" olarak karşılamak istemiş... Elbisenin genç yıldıza çok yakıştığı söyleniyor.

Gülten Açıkalın - Devres
Bir imtihan da birkaç ay sonra..

En büyük eser

Geçtiğimiz hafta içinde İstanbulda, Türk - Alman Kültür Merkezinde, son günlerin en ilgi çekici heykel sergisi açıldı. Serginin sahibi, Gülten Açıkalın - Devresti. Eski Büyük Elçilerden Cevat Açıkalının kızı ve genç iş adamı Mehmet Devresin eşi olan heykeltraş, Romadaki yıllarını boşa geçirmemiş bulunduğunu eserleriyle ispat ediyordu.

Ama Gülten Açıkalın - Devres, en kıymetli eserini birkaç ay sonra verecek. Kocası ve ailesi bu eseri büyük bir heyecanla bekliyorlar.

Eski alışkanlık

Opera ve Tiyatro sanatkârlarının grevi toplu sözleşme masasına vardı. Kısa süren grevi izleyen ankaralılar, bir şeyi çok garip bulmuşlar : Sanatkârların Süleyman Demirele kadar gitmesine bir mâna veremiyorlar. Halbuki bu gidişte şaşılacak bir taraf yok. Sanatkârlarımız eski alışkanlıklardan kolay kolay kurtulamıyorlar. Malûm, eski yıllarda, daha doğrusu eski devirde Başbakanlar opera ile çok ilgiliydiler. Birçok sanat meselesi onların aracılığı ile çözülürdü. Şimdi ortada, eski yıllara yeniden dönülmüş bir durum var. Sopranolar, tenorlar, yahut aktrisler politikacılarla ahbaplıktan çok hoşlanıyorlar. Operanın yahut Tiyatronun politikasını onların dostluğuyla yürütmeye çalışıyorlar. Bu maksatla aktris Tomris Oğuzalpın evinde de bazı enteresan toplantılar yapılıyor.

Danslı eğitim

Tandoğan meydanında, eski güzellik kraliçelerinden, Ankara sosyetesinin çok tanınmış güzellerinden Suna Azakın açtığı Diskotek Klübünde akşamları dans eğitimi yapılıyor: AP-milletvekillerinden Ömer Eken, seçimi kaybeden CHP milletvekillerinden Melih Kemal Küçüktepepınar ve dekoratör Tarık Leventoğlu sık sık burayı ziyaret ediyorlar. Bir zamanların dans kraliçesi Güngör Hanım da Türk - Amerikan dostluğunu desteklemekten vazgeçmiş görünüyor; amerikalı kocasını bırakıp Ankaraya gelmiş, politikacıları dansa alıştırmağa uğraşıyor. Doğrusu Suna Azakın klübündekilere güzen dans dersi veriyor!.. Politikacılarımızı bir-iki yalpa vurduktan sonra "Hali Gali"ler, "Bossa nova"lar yaparken seyretmek hayli zevkli oluyor.

Suna Azak da fazla kilolarını iyice eritmiş, eski güzelliğine yeniden kavuşmuş... Klübün gördüğü ilgiden tabiî son derece memnun...

Mankenlikten sefireliğe

Ankaranın en eski mankeni Tülin Okanın, eşi Orhan Tezgörenden ayrıldıktan sonra sefireliğe yöneldiği söyleniyor. Tanınmış manken, CENTO'dan Adnan Bolak ile çok dolaştığı için dostları böyle bir yakıştırma yapıyorlar. Böylece türk diplomatları da batılı arkadaşlarına benzeyecekler. Malûm ya, İngilterede filân, eşlerini güzel mankenler arasından seçen diplomatlar vardır. Türkler niçin bu usûlden geri kalsınlar? Üstelik Tülin Okânın, mankenliği yanında pek çok meziyeti de var. Meselâ güzel resimler yapıyor ve arasıra da sergiler açıyor.

Moda

Pantalonlu tayyörler

Geçen yıl parisli meşhur terzilerden Courreges'in ortaya attığı "her yerde pantalon" modası bir hayli tebessüme yol açmış ve, Pariste birçok tanınmış kadının süslü pantalonlar giyinerek gittikleri bir gala dışında, daha çok fantezi olarak kabul edilmişti. Ama meşhur terzinin pek de boşuna düşünmediği, bir mevsim sonra tutunan modası ile meydana çıktı. "Her yerde pantalon" fikri yerine, "gereken yerde muhakkak pantalon" fikri bugün revaçta bir fikirdir ve yepyeni bir modaya yol açmıştır. Modanın formülü, "pantalonlu, tayyör takımları"dır. Kadının araba kullandığı, sık sık seyahat ettiği, kayak yaptığı, karda-kışta alışverişini yapmak için sokağa fırladığı bir devirde bu takımları fantezi olarak kabul etmek de artık mümkün değildir.

Yalnız, bazı noktalara dikkat etmek gerekecektir. Meselâ kadın, bu pantalon takımları ile asla büroya gitmiyecektir. Bunları ancak arabada, hafta sonu tatillerinde, kayaktan sonra, sabahları alışveriş için veya gece, evde misafir kabul etmek için giyinecektir. Bundan başka, seçilen biçimin yaşa ve tipe uygun olması da şarttır. Çünkü bu pantalonlu tayyörlerin muhtelif tipleri vardır. Pantalonlar dar olup, erkek pantalonu gibi ütülüdür. Çok genç ince kızlar, böyle klâsik bir pantalon üzerine klâsik, üç düğmeli, cepli bir erkek ceketi giyinebilirler. Ceketin boyu normaldir. Kumaş çizgili kadife veya klâsik bir kumaş olabilir. Gine bir gençkız, kruvaze düğmeli veya üstten kemerli, daha değişik bir ceketi de tercih edebilir. Ancak, bu takımlala, topuksuz sved veya deri, üstü kapalı ayakkabılar giyilmesi şarttır. Yaşı otuzun üstünde olan kadınlar ise, bu kıyafetten vazgeçme durumunda değillerdir. Aksine, bu kıyafet, araba kullanırken, sabah alışverişi yaparken veya kayaktan sonra onlar için daha da lüzumludur. Ama bu defa, pantalon üzerine giyilen ceket âdeta küçük bir palto şeklindedir. Boyu, kalçaları örtecek kadar uzun, kendisi vücuda yakın biçilmiş ve dümdüzdür. Genel olarak bunlar **çift** düğmeli olup, ısıtıcı bir tüylü kumaşla kaplanmıştır.

Pantalon ve küpe

Kadınlar bu kıyafetleri erkekleri taklit için değil, pratik olduğu için seçmişlerdir. Bir dağ evinde, danslı bir gece toplantısında da pantalon gerçekten pratiktir. Bunun için, daha fantezi kumaşlardan yapılan "pantalon-ceket" takımları küpe ile de giyilmektedir. Bu defa ayakkabılar çok hafif topuklu olabilir veya topuksuz rugan olanları tercih edilir. Dağ evine çıkmadan, evde misafir kabul eden bir kadının da böyle değişik bir kıyafet giyinmesi moda olmuştur. Ama bu, şehirdeki danslı yerlere bu kıyafetle gitmek gerektiği anlamına gelmez Prensip, kadının erkeğe benzemesi değil, bu kıyafet içinde kadının daha kadın görünmesinin sağlanmasıdır.

(AKİS — 647)

Eğitim

Müzikli masallar

Küçük Ahmet dört kulak kesilmiş, radyoyu dinliyordu. Radyodaki kız çocuğu, sesi titreye titreye, klâsik soruyu sordu:

"— Peki, ya sizin dişleriniz niye böyle uzun?"

Karşısındaki haince bir cevap verdi:

"— Seni daha iyi yutmak için!.."

Küçük Ahmet o anda, kalbinin duracak gibi olduğunu hissetti. Kız cevap vermemişti ama, hain kurdun onu yuttuğu muhakkaktı. Evet, yutmuştu ve şimdi onu sindirmeğe çalışıyor, karnını doyurmuş kimselerin mutlu rehaveti içinde ormanın keyfini çıkarıyordu!

Hikâyenin bu kısmı, kurdun Ayşegülü yutuşu ve bunu izleyen olaylar radyoda çoksesli müzikle ifade edilmişti. Küçük Ahmet merakla dinledi. Az önce, Ayşegül ormanda çiçek toplayıp meşe ağacı ve serçe ile konuşurken de müziğin aranağmelerini aynı merakla dinlemişti... Biraz sonra Ayşegül kurdun karnından sağ salim çıkınca, ormandaki mutluluğu belirten müziği bu defa sevinç alkışları arasında dinliyecekti.

Olay, bir pazar sabahı, saat 10' da, Ankara Radyosunun "Müzikli Çocuk Oyunları" programını izleyen bir küçük çocuğun evinde geçti. Çocukla beraber annesi ve babası da Ayşegül ile kurdun hikâyesini büyük bir zevkle izlemişlerdi.

Avrupa ve biz

Avrupada çocukları klâsik müziğe alıştırmak ve eğitmek amacıyla yıllardanberi uygulanan müzikli çocuk oyunları programı bu yıl Türkiyede, ilk defa olmak üzere, Ankara Radyosunda uygulanmaktadır. Muammer Sunun müziklendirdiği "Yeşil Ülke", Metin Öğütün müziklendirdiği "Altını Çok Seven Kral", Hikmet Şimşeğin müziklendirdiği "Ayşegül ile Kurt" ve İlhan Usmanbaşın müziklendirdiği "Deli Dana", Ankara Radyosunda ve İl Radyosunda yayınlanmış ve gerçekten büyüklerin de ilgisini çekmiştir. Büyükler, çocuklarının klâsik müziğe, çoksesli müziğe alışmalarından büyük bir memnuniyet duydukları gibi, kendileri de klâsik müziğin dinlendirici, sükûnet verici etkisinden faydalanmaktadırlar. Çok hareketli modern müzikle dolu kulaklara bu sesler gerçekten iyi gelmektedir.

Çocuk yayınlarına bakan Oya

Gayretkeş Yabancılar

Birkaç ay önce, otobüsle Adanaya giderken, yolda yabancı bir gençkızla tanışmıştım. Türkiyeye hayran görünüyordu. Zaten söze, bu hayranlığını belirterek başlamıştı. Ben de önce, onu turist zannederek ilgilenmiştim. Konuşmalarımızdan, Türkiyede bir hayli dolaşmış olduğunu anladım. Bir turistle memleket hakkında konuşulabilecek herşeyi konuştuktan sonra, usülen, kendisinin kim olduğunu öğrenmek istedim: Alınandı. Birçok yabancı dili rahatça konuşuyordu. Fakat bunun ötesinde, kendisine ait bilgi vermekten çekindiğini anladım. Ne iş yaptığını, Türkiyede nerede kaldığım, Türkiyede kaç zamandır ve niçin bulunduğunu bir türlü söylemiyor, bu konularda tezatlara düşüyordu. Bîr ara, uzun zaman turist olarak dolaşacak kadar zengin olmadığını söylediği halde, daha sonra, Türkiyeye hiçbir iş için gelmediğini, yalnız aylardanberi gezdiğini açıkladı. Nihayet, elverişli ortamı bulduğunu zannettiği zaman, hristiyanlık propagandası yapmaya başladı ve böylece kimliğini ortaya koydu. Çağımızın ihtiyaçlarına hiçbir şekilde cevap veremiyecek olan, gülünç, kutsal inançları vardı. Anlattıklarım hayretle dinledim. Din misyonerliğine çıktığı muhakkaktı ama, üzerinde durmadım. Sadece gülünç buldum.

Ne var ki, o günden bugüne, birçok yabancılara memleketimizde bu tip acayip bir çalışma sahasının açılmış olduğunu görmek artık bana gülünç gelmiyor. Din misyonerleri yanında, hangi inançlara hizmet etmek istediklerini bilmediğimiz bazı yabancıların, Ankaranın gecekondu mahallelerine sokulduklarını, buralarda halk arasında yaşıyarak onlara bazı fikirler aşılamak istediklerini öğreniyoruz. Meselâ memleketimizde bir "Barış Gönüllüleri" mensupları vardır. Bilindiği gibi bunlar, az gelişmiş ülkelerde toplum kalkınması çabasına katılan, bir nevi toplum kalkınması liderliği yapan amerikalı genç gönüllülerdir ve bu iş için bir geçim parası -da almaktadırlar. Niyetleri ne kadar iyi olursa olsun, bir memleketin özelliklerini-, belirli ve bazen maksatlı açılardan, politik görüşlere bağlı yayınlardan öğrenen yabancıların bu şekilde, halk arasına girerek, faydalı olabileceklerine inanmak güçtür. Samimi olsalar bile, bu işi başaramazlar. Amerikalı Doris, Gülverenin susuz, ışıksız, yolsuz gecekondusuna ne getirir? Üstelik bu gençlerden bazıları çizmeden yukarıya çıkmakta, başlarından büyük işlere kalkışmaktadırlar. 1965 seçim kampanyası sırasında bunların âdeta seçim kampanyasına katıldıklarım, filânca şahsın veya falanca partinin Türkiye için daha faydalı olacağını telkine çalıştıklarını hepimiz duyduk!..

Gine son günlerde duyduğum bir habere göre, bunlardan bir tanesi ,ingilizce ders vermeye gittiği bir yetiştirme yurdunda, elindeki bir yabancı gazeteden bazı yazıları tercüme etmiş! Bir tanesi, Türkiye İşçi Partisinin komünist partisi olduğunu iddia ediyormuş. Yabancı veya yerli basında her çeşit yazı çıkar ama, gençlere dil öğretmek görevini üstüne alan bir yabancının bu tip yazılan gençlere tercüme etmesini, sırf bir tesadüf eseri olarak kabul etmek elbette ki mümkün değildir.

Ben, bir yabancının, bulunduğu memleketin politik, sosyal ve ekonomik çeşitli meselelerini bu memleketin vatandaşlarıyla tartışmasında hiçbir sakınca görmem; aksine, milletlerarası münasebetlerin şekilden ve kokteyl tanışmalarından ibaret kalmaması inancındayım. Ama bu tartışma, kültürel eşitliğe sahip kimseler arasında olmalıdır. Memleketimizdeki yabancılar, ötedenberi, toplum yararına kurulmuş derneklerde, türklerle çalışmışlardır. Bizde yeni kurulan bu tip teşekküller, yabancıların tecrübelerinden olumlu şekilde faydalanmışlardır ve bugün de faydalanmaktadırlar. Ancak, bu müşterek çalışma dışında, yabancıların, memleketimizde müstakil teşekküller halinde, özellikle fikir sahasında faaliyet göstermeleri, hoş görürlükle karşılanabilecek husus değildir. Bu konuda, ilgililerin dikkatini çekmek isterim. Herhalde Türklyeyi muhtemel tehlikelerden koruyacak olanlar bu yabancılar olmıyacaktır!..

Jale CANDAN

Çonkır, programa aynı amaçla, çocukları çoksesli müziğe, klâsik müziğe alıştırmak, onlara zorla bu zevki aşılamak amacıyla başlamıştır. Çünkü, göreve başlarken yaptığı bir anket, çocukların, çocuk programlarında koro kısmının kaldırılmasına taraftar olduklarını, müziğe önem vermediklerini göstermiştir. Demek ki, çocukların iki sesli müziğe bile tahammülleri yoktur. Ama bu hislerinden ötürü çocukların kabahatli olmadıkları da muhakkaktır. Çünkü müzikseverlik herşeyden önce bir eğitim meselesidir ve ayrıca müzikle eğitim genel eğitimin de önemli bir kolunu teşkil etmektedir.

Avrupa; kulakları Beatles tipi müzikle dolu gençlerin klâsik müziğe de önem vermelerini ancak bir takım tedbirlere başvurarak sağla mıştır. İşte, çocukların küçük yaştan çoksesli müziğe yönelmelerini sağlayan "Müzikli Çocuk Oyunları programı bu tedbirlerden bir fan» sidir. Memleketimizde uygulanan bu programların özelliği, müziğin şimdilik- oldukça hafif dozda verilmesi ve oyunda söze fazla yer ayrılmasıdır. Böylece çocuklar, çoksesli müziğe daha çabuk ve daha kolay alışacaklardır. Oyunlardaki müzik dozu ancak zamanla ve programların çok tutunması ile fazlalaştırılacaktır. İkinci Özellik, müziğin, alışılmış müzik parçalarına benzer nağmeler taşıması ve çocuklara ilk duyuşta bile yabancı gelmemesidir.

Bu suretle, memleketimizde müzisyenlere de yeni ve zevkli bir saha açılmış bulunmaktadır.

Grevler

Maksut bile değişik!

Herkes ciddiydi. Çağlayangil de ciddiydi. Süleyman Demirel ise Çok ciddiydi. Halûk Kurdoğlu kaşlarını çatmış, hanımı Muazzez Kurdoğlu suratını asmış, Cüneyt Gökçer "en haklı" yüz ifadesini takınmıştı. Dekor, bir Başbakanın makam odasına tamamen uyuyordu. Demirel Başbakan rolüne yakışmış-- Etrafını çevreleyen ve Devlet Tiyatrolarında yapılan grevin kanunsuz olduğunu söyleyen sanatçıları sükûnete davet ederek:

"— Başbakanın emriyle perde açılsın, Başbakanın emriyle perde kapansın devri bu memlekette çoktan geçmiştir. Geçmiş midir? Geçmiştir.." diyordu.

Bu sırada Çağlayangil usulca, ama çok usulca kalabalığın arasından sıyrıldı ve arka tarafa geçti. Artık bu tabloya Demirelin yüzünü görecek şekilde karşıdan bakanlar, Çağlayangilin ciddi yüzünü göremiyorlardı. Ama bu tabloya Demirelin ensesini görecek şekilde arka plândan bakanlar, Dışişleri Bakanını, bir sanatçı gençkızın elini tutmuş olarak gördüler. Yüzünde pederâne bir şefkatin bütün mimikleri belirmiş olan Çağlayangil, gençkıza şöyle diyordu:

"— Sen, amcanın bavullarım ha» zırlamasına yardıma niye gelmezsin? Amcan bekâr, amcan seyahate çıkacak!.."

Çağlayangil durumu isleyenler olduğunu farkedince, aile saadeti manzarası bozuldu..

Sanatçılar Başbakanın makam odasına geldiklerinde orada bulunan ve ciddiyet tablosunu bir süre süsleyen İzmir Belediye Başkam Osman Kibar da bir ara arkalara geçiverdi. Arka taraftaki sanatçılara» istifa etmekten bahsettiklerini duymuştu. Derhal onların yanına gitti ve memnuniyetten kızararak:

"— Edin, edin!" dedi.

Sonra, duyan var mı diye kontrol için iki yanına baktı ve hızlı hızlı ekledi:

"— Hepiniz istifa edin, İzmire gelin, orada tiyatro kuralım. Hepinizi o tiyatroya alacağım!"

Bu sırada Demirel:

"— Meselenin üzerinde miyiz? Üzerindeyiz. O halde meraklanmayın" diyerek, Başbakan açısından durumu tahlil ediyordu.

Olay, rollerin ve dekorun olağanüstü uygunluğuna rağmen, bir sahnede değil, gerçekten Başbakanlıkta, geçen hafta Perşembe günü cereyan etti. Mesele, Devlet Tiyatrosu sahnelerinin iki gece kapanmasına yol açan grevin çözümlenmesi idi. Mesele bir tane olduğu halde, buna karışan herkesin ayrı bir maksadı olduğundan, bir çözüm yolu, bu derginin çıktığı sırada dahi bulunabilmiş değildir.

Nitekim kapı kapı dolaşmalar devam etti. Grevi tasvip etmeyen sanatçılar bu arada Cumhurbaşkanı Gürseli de ziyaretle lehlerine bir hava yaratmağa çalıştılar.

Ara ki sanat bulasın!

Gazeteleri renkli fotoğraflar, tuhaf olaylar ve eğlenceli demeçlerle epey meşgul eden bu olayın bu kadar dallanıp budaklanmasının ve tuhaf mecralara girmesinin başlıca sebebi, çok karışık bir müessesede patlak vermesidir. Cüneyt Gökçerin yönetimindeki Devlet Tiyatrosu uzun süredenberi dalgalanmalar içindedir.

Durum böyleyken, Tiyatro bünyesinde bir sendika kurulmuş ve özellikle Gökçere karşı olan sanatçılar bu sendikanın yönetimini ele almışlardır. Sendika ile işveren, görüşme yerinin tayininde epey beceleştikten sonra, 30 Nisan 1965'te Küçük Tiyatro binasında toplu sözleşmeye oturmuşlardır. Taraflar toplu sözleşme için Eylül ayına kadar tam 24 toplantı yapmışlar, fakat komik denecek kadar az hususta -sadece üç madde üzerinde- anlaşmaya varabilmişlerdir. Oysa Sendikanın istekleri 50 maddeyi aşkındır. Anlaşmazlığın başlıca sebebi, pazarlığın, Tiyatro yönetiminin yeniden düzenlenmesi mahiyetini- kazanması dır. Sendikacı sanatçılar bir içtüzükten mahrum bulunan ve keyfî idare edilen Tiyatroyu âdeta yeniden düzenlercesine teferruatlı isteklerde bulunmuşlar, Gökçer ise bunların tümünü reddetme yolunu tutmuştur. 27 Eylülde Gökçer, işverenin kendisi değil, Millî Eğitim Bakanlığı olduğu gerekçesiyle masayı terketmiştir. İş uzlaştırma safhasına girdiğinde ise, toplu sözleşme görüşmeleri devam ederken kabul edilen Personel Kanununun, mukaveleli personeli memur sayan muğlâk hükümleri Gökçerin dikkatini çekmiş ve bu defa gerekçe değiştirerek, sanatçıların işçi değil memur olduğunu söylemeye başlamıştır. Sendika ise 1 Kasımda grev yapmak kararını vermiş ve bunu Çalışma Müdürlüğüne bildirmiştir. Grev afişleri asıldığında Gökçer, karşı tedbir olarak, Savcılığa müracaat etmiş ve sanatçıların memur olduklarını, bu sebeple greve mâni olunmasını istemiştir. Savcılığın afişlerin indirilmesi yolundaki kararı Gökçer ve taraftarları tarafından "gerv kanunsuzdur" iddiasına mesnet alınmış ve mücadele bu defa bu yöne kaymıştır. Ancak Sendika geçen hafta Çarşamba gecesi fiilen greve gitmiş ve Devlet Tiyatrosunun perdeleri, tarihinde ilk defa olarak, açılmamıştır.

Gökçer ve taraftarları Demireli dinliyorlar
"Meselenin üzerindeyiz didik mi? Didik.."

Azrailin cinsiyeti meselesi

Bu safhada, başka başka sebeplerle Türk-İş ve Hükümet de işe karışmışlardır. Personel Kanununun, kendisine üye çok sayıdaki işçiyi memur haline getirmesinden endişe

duyan Türk-İş, bu alanda açtığı mücadelede Totsis grevinin ilgi çekici bir örnek olabileceği düşüncesiyle, bunu şiddetle desteklemiştir. Hükümet ise Totsis grevine, çeşitli Bakanların çeşitli niyetleri yüzünden, çok gayrimütecanis bir şekilde karışmıştır. Hükümette bir kanat -Âli Naili Erdem bu kanadın başım çekmiştir- grevi şiddetle destekler ve bunu, Gökçerin işinden uzaklaştırılması ve işçiler nezdinde sempati kazanma vesilesi sayarken, Bilgehanın liderliğindeki diğer grup -Sanatçılar için pederâne hisler besleyen Çağlayangil bu gruptandır- Gökçeri desteklemiştir.

Bu arada Adalet Bakanlığı, Savcılığın verdiği, afişlerin indirilmesi kararını bozmuştur. Bunun karşısında Gökçer, bir mahkemeden, Tiyatronun eğitim müessesesi olduğu, bu yüzden grev yapılamayacağı yolunda başka bir karar almıştır. Mesele böyle arapsaçına dönünce, Bakanlar, tarafları toplu sözleşme masasına tekrar oturtabilmenin ve perdeleri açmanın en kolay çaresini aramışlar ve Perşembe gecesi bu yolda bir karar alınmıştır. Ancak bu karar hiç bir şeyi halletmiş değildir. Gökçer, sanatçıların memur olduğu yönündeki eski iddiasında ısrarlıdır. Sendika ise, toplu sözleşme görüşmeleri yeniden başladığına göre, sanatçıların kesinlikle işçi olarak kabul edildiği kanısındadır. Sendikacılar ayrıca, Yargıtayın Ocak 1965 tarihli bir kararının kendilerini işçi ilân ettiğini de ifade etmektedirler.

Görüldüğü gibi, Çağlayangil ve Kibar da dahil olmak üzere, meseleye karışan bütün tarafların esasla ilgili olmıyan bir niyeti vardır. Boyuna gerekçe değiştiren Gökçerin niyeti, yetkilerinin elden gitmemesidir. Şimdi son çare olarak, Opera ile Tiyatroyu acelâcele ayırarak, hedefi küçültmeye uğraşmaktadır. Sendika ise, işçi hakları için mücadele ettiği kadar, bu meseleyi, Gökçeri devirecek bir fırsat olarak da kabul etmektedir. Nitekim greve katılan bazı sanatçılar "Biz hak değil, kelle istiyoruz" diyecek kadar hafif ve sorumsuz davranmışlardır. Türk-İş ise, bu grevin başarıya ulaşması halinde, Personel Kanununun karşısına çıkardığı pürüzün halledileceği düşüncesindedir.

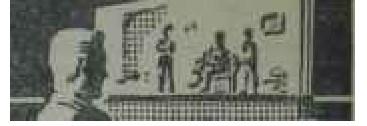
Çok çeşitli niyetleri bünyesinde toplıyan ve maşallah, işi daha da karıştırmak için elinden geleni esirgemeyen Hükümet ise, Demirelin deyimiyle, "meselenin üzerinde"dir.

"Meselenin üzerinde" değil midir?

Üzerindedir!

Piyes gördüm

Oyun: "Kahvede Şenlik Var"; komedi, 2 perde.
Yazan: Sabahattin Kudret Aksal.
Sahneye koyan: Melek Ökte.
Dekor-Kostüm: Seza Altındağ.
Tiyatro: Devlet Tiyatrosu (Yeni Sahne).

Konu: "Evin Üstündeki Bulut", "Şakacı" ve "Tersine Dönen Şemsiye" den sonra yazar, dördüncü oyununda da şair olarak kaldığını gösteriyor. "Kahvede Şenlik Var", aslında, kadın-erkek ilişkilerinde gerilim noktası olan "evlenme oyunu" nun açık oturum halinde bir tartışması... Daha doğrusu, "çıkar evlenmesi" nin mizah açısından yapılmış ince bir hicvi. Ama şair, ortaoyunu yapısı içinde işlenen temayı süslemiş... Kahramanlarının kibar görünüşler altında sırıtan bencilliklerine, kadınla erkekteki o ezeli "pazarlık" ruhuna, birinin "kendini mümkün olduğu kadar pahalıya satmak", öbürünün de "kaabil olduğu kadar ucuza satın almak" içgüdüsüne biraz duygu, biraz renk katmak için, aralarına Garson adım verdiği bir "pişekâr" koymuş: pazarlığa bir anlaşmazlıkla engel olan "şiirin sesi"...

Oynıyanlar: Muammer Esi (Garson), Kerim Afşar (Erkek), Gülgün Kutlu (Kadın).

Beğendiğim: Yazarın, klâsik bir temayı geleneksel bir oyun biçimi içinde işlerken, sadece diyalog gücüyle dikkati uyanık tutmayı başarmış olması; seyircide tazeliği, yeniliği (orijinalliği) olan batılı -tercüme bir eser sanılacak kadar batılı- bir oyun etkisi yaratması... Melek Öktenin oyundaki şiir havasını -ve nükteyi- yansıtan özenli sahne düzeni, Kerim Afşarın, en doğru yorumla, eserin mizah ve hiciv yönünü -ve onu süsleyen "komiği"- çok iyi duyuran ince nüanslarla yüklü güzel kompozisyonu ...

Beğenemediğim: Muammer Esi ile Gülgûn Kutlunun -metnin şiirine kendilerini kaptırmak yüzünden- gerektiğinden fazla duygulu, bu yüzden de "satire" dozu zayıf oyunları... Seza Altındağın -çok defa olduğu gibi- yerli renkten, kokudan yoksun dekoru... Kadın'ın sahnede değiştirdiği "kostüm içinde kostüm" e daha pratik, daha kolay bir çözüm bulamamış olması.

Sonuç: Herşeye rağmen, mevsim »başının, Ankara sahnelerinde, en ilgi çekici oyunu - tiyatroda dil gücünün parlak bir başarısı...

Naciye FEVZİ

Yeni Sahnede "Kahvede Şenlik Var"
Şiir dilinde kurt masalı

Filmler

"Nüremberg Duruşması"

Hollwood'un genç ve ileri görüşlü yapımcılarından Stanley Kramer, savaş sonrasında Amerikan sinemasının en iyi filmleri arasında sayılan "süper-prodüksiyon'lara yö nelmişti. Ama bunda aradığını bulamıyan Kramer, bu iki denemeden sonra yapımcılığı sırasındaki başarısına yeniden ulaşabilmek için o vakit uyguladığı çalışmaya dönerek "tezli film"ler çevirmeğe başladı. Zencilerin uyanışının rüyada görülse inanılmıyacak kadar hızlandığı bugünkü gelişmesinden çok önce, 1958'de "The Defiant "Ones - Kader Bağlayınca"da zenci - beyaz kaynaşmasını ele aldı. Ertesi yıl, bir nükleer savaşın dünyayı sürükliyebileceği korkunç sonu anlatan "On the Beach - Kumsalda"yı verdi. Darwing nazariyelerini derslerinde anlattığı için XX. yüzyılın medenî Amerikasında mahkum edilen öğretmenin hikâyesini 1960'ta "Inherit the Wind - Rüzgârın Mirası"nda işledi. Ama artık genç sayılamıyacak olan Kramer'in -bugün 52 yaşındadır- yönetmen olarak' meydana getirdiği bu filmler, yapımcı olarak çalıştığı yukarıda belirtilen filmlerin başarısına hiç bir vakit erişemedi. Bu son filmlerinde Kramer, normal' olarak Hollywood ölçülerine . göre pek dokunulmayan önemli konulara el atmakla birlikte, bu konuları işlerken dürüstlük ile ticaret kaygıları arasında bocalıyan bir sinemacı- olarak ortaya çıkıyordu. Kramer'in yönetmenliğinin yapımcılığı ayarında olmadığı, aynı çeşitten önemli ' konuları Fred Zinnemann, Laslo Benedek, Mark Robson... gibi yönetenlerin yanında yapımcı olarak çalıştığı zamanki başarısına erişememesinden de anlaşılıyordu. Nitekim Kramer'in kendisi de bunu anlamış olacak ki, süper - prodüksiyonlardan, tezli filmlerden sonra bir başka denemeye girişti. Sinemanın ilk ünlü komiklerinin üslûbunda upuzun bir komedi filmi olan 'It's a Mad, Mad, Mad World - Çılgın Dünya "yı (1963) çevirdi, İşte "Judgement at Nuremberg — Nuremberg Duruşması" (1961), Kramer'in bu yeni denemeye girişmeden önceki tezli filmlerinin sonuncusudur.

İpin ucu kaçınca

Kramer, "Nüremberg Duruşması" nda adaletin, siyasetin ve diktatörlük rejiminin etkisiyle bozulması, çürümesi olayım ele alıyor. Hitler'in işbaşına geçişinden sonra alman yargıçların hukuku, adalet dağıtımını insanlık dışı bir rejimin hizmetine vermesinden doğan sonucu işliyor. Kramer, konuyu, dört Nazi yargıcının savaş suçlusu olarak yargılanmasıyla aydınlığa çıkarmak istiyor. Ne var ki, sonunda konu, aydınlığa çıkmak şöyle dursun, büsbütün karanlığa gömülüyor. Bunun sebebi, Kramer'in bir askerî savcısı Richard Widmark île alman avukat Maximilian Schell arasındaki söz düellosuna takılıp kalıyor. Burt Lancaster'li, Montgomery Clift'li, Marlene Dietrich'li, Judy Garland'lı değişik ve zengin bir sanatçılar geçidi, seyircinin dikkatini asıl meseleden büsbütün çeliyor. Mesele, hukuku, adalet dağıtımını, çağdaş dünyanın insanlığa karşı en korkunç cinayetlerini isleyen bir rejimin hizmetine veren yargıçların sorumluluğunu incelemekten çıkıyor, Kramer'in nedense üzerinde çok durduğu alman avukatın demagojileriyle "millî menfaatleri korumak", "kendi ülkesinin kanunlarını uygulamaktan başka kabahati olmamak" şekline dökülüyor. İş bu noktaya gelince, gerek savcı, gerek avukat, gerek sanıklar

"Nüremberg Duruşması"
Seyirciye hoş, eleştirmeciye boş

yandan ele aldığı asıl temayı gözden kaçırması, bir sürü değişik temalar arasında kaybetmesi; bir yandan da filmin giderek sinemada, özellikle HoIlywood sinemasında çok rastlanan bir "mahkeme salonu melodramı"na dönmesidir. Öyle bir melodram ki, tıpkı Kramer'in bir önceki filmi "Rüzgârın Mirası"nda iki ünlü hukukçu - hatip rolünde Fredrick March ile Spencer Tracy'yi karşıkarşıya getirip baştan sona bir söz düellosu içinde asıl meseleyi çok gerilere atması gibi, burada da mesele, amerikalı yargıç Tracy'nin başkanlığında amerikan gerekse yargıçlar heyeti büyük bir olağanlık veya saflıkla, bu yargıçların insanlık dışı bir rejimin hizmetine girip girmediklerini değil de, yürürlükteki kanunları harfiyyen mi uyguladıkları, yoksa bunların dışına mı çıktıklarını araştırmağa koyuluyorlar.

Hafıza-i beşer...

-ramer'in, filmi arasına sıkıştırdığı ve Nazi cinayetlerinden birkaç örnek vermek üzere mahkeme , salonunda gösterilen dökümanter film bile, en hafifinden, en masumundan seçilmiştir. Gerçi bu kısa ve çoğu fotoğraflardan alınmış his-

si uyandıran dokümanter bile Nazi vahşetinin bazı noktalarını bugünün seyircisine hatırlatmak veya öğretmekten geri kalmıyor ama, Kramer'in filmi, bu vahşetin, sorum luluğunu açıklamakta öylesine zayıf ki, sonunda bu sorumluluğu en ağır şekilde suçlandıran yine sanık lardan biri oluyor. Savcının, yargıçların ve adaletin imdadına, Nazi öncesi devrin tanınmış bir hukukçusu olup da Nazi adaletinin âleti olan ve bundan büyük bir pişmanlık duyan bir sanık yetişiyor. Oysa Kramer, filminin kahramanı olarak sadece bunu seçseydi, sadece bu insanın dramını ortaya koymaya çalışsaydı, "Nüremberg Duruşmasını bir mahkeme salonu melodramı olmaktan çıkarıp, seyircinin kafasını allak bullak etmekten kurtulup, asıl temasını, yani adaletin bozulması ve çürümesi olayını daha iyi ortaya koyabilirdi. Çünkü, Burt Lancaster'in canlandırdığı eski Nazi Adalet Bakam Ernst Janning tipi, hukuk nazariyeleri ortaya koyacak, hukuku insanlığın ilerlemesi, mutluluğu için bir araç olarak kullanmağı amaç edinecek kadar sağlam ve aydınlık bir hukukçu kafasına sahip olan bir insanın nazi sapıklığına nasıl âlet olabildiği meselesini aydınlatabilirdi. Kramer bunu kullanamadığı gibi, meseleye ışık tutabilecek başka bir tipi ve olayı da gereği gibi kullanamamaktadır. Bu tip, Nazi yargıçlarının duruşmasına bakan mahkemenin başkanı amerikalı yargıçtır. Olay da, Berlinin 1948'de Sovyetler tarafından ablukasıdır. Almanyadaki amerikan işgal makamları bir ölüm kalım mücadelesinin kaçınılmaz olduğuna inanmaktadırlar. Bu mücadelede eski müttefikleri Sovyetlere karşı, eski can düşmanları almanların yardımına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durumda, nazi de olsa, almanları yargılamak, hele ağır cezalara çarptırmak işlerine gelmemektedir. "Milli menfaatler" bu duruşmalara son verilmesini, hafif cezalarla işin geçiştirilmesini gerektirmektedir. Yani yargıç Dan Haywood da adaleti "millî menfaatler" gerekçesiyle günün siyasetine uydurmak durumuyla karşıkarşıya kalmaktadır. Nitekim askerî komutanlar, bu konuda askerî savcıya baskı yapmış, kulağını bükmüşlerdir bile. Ama Kramer, yargıç Dan Hayvvood yönünden bu meseleyi de hemen geçiştiriveriyor, üzerinde durmuyor. Kramer'in "Nüremberg Duruşması"nda konunun gerektirdiği halde üzerinde durmadığı bu çeşit daha birçok mesele var. Meselâ, Nazi yargıçlarını "kısırlaştırma kanunlarından yargılayan yargıcın kendi ülkesinin bazı eyaletlerinde de kısırlaştırma kanunlarının yürürlükte olması; meselâ kütle halinde cinayetler işliyen bir rejime hizmet ettiklerinden yargıçları yargılayan kimsenin, Hiroshima ve Nagasaki'de yüzbinlerce insanı bir anda yok eden, yüzbinlercesini de nesiller boyu ölüme mahkûm eden bir ülkeden olması; meselâ ırkçılık kanunlarını uyguladıkları için nazi yargıçlarını yargılayan. kimsenin ülkesinde ırkçılık kanunlarının yürürlükte olması gibi... "Nüremberg Duruşması"nda bütün bunlar da, nazilerin korkunç vahşeti de -7 yılda 6 milyondan fazla yahudinin öldürülmesi, 7 milyondan fazla insanın toplama kamplarında öldürülmesi, en korkunç işkence metotlarının merhametsizce uygulanması, insanları kobay olarak kullanıp denemeler yapılması, canlı insanlar üzerinde anatomi çalışmaları yapılması... gibi- kelimenin tam mânasiyle güme gidiyor. Geriye sadece "Nüremberg Duruşması" senaryosunun dayandığı televizyon temsilinin seyirciyi baştan sona oyalamak için ustalıkla işlemeye çalıştığı mahkeme salonu melodramı olmak özelliği kalıyor.

Saatte bir buçuk milyon kilometre

Bize kimse yetişemez.

Geçen yıl, 14 milyar yolcu/kilometrelik uçuş yaptık. Bu, saatte bir buçuk milyon kilometre demektir. Taşıdığımız yolcu sayısı ise, 5 milyon 250 bindir ki hiçbir havayolu bu rakama yaklaşamamıştır... Bugünkü durumumuz, 1965'de neticenin daha da parlak olacağını gösteriyor.

Bu yıl 50 milyonuncu yolcumuzu taşıdık. Nereye giderlerse gitsinler, PANAM yolcuları, seferlerin çok gelişmiş, seyahatin çok kolaylaşmış olduğunu görecekler-dir. Evvelce gidilemiyen yerlere dahi bugün muntazam seferimiz vardır. Bizimle kilometresi 25 kuruş gibi cüzi bir ücretle 128 şehir, 87 memleket ve 6 kıtadan herhangi birine gidebilir; dilediğiniz gün, Doğu ve Batı yönlerinden bir dünya turuna başlıyabilirsiniz.

Esasen hangi yönden ele alırsanız alınız, dünyanın en tecrübeli havayolu yalnız bir tanedir.

Dünyanın en tecrübeli havayolu

Atlantikte Birinci   Pasifikte Birinci   Latin Amerikada Birinci   Dünya Turunda Birinci

Yeni DEV çekilişi kaçırmayınız

7 MİLYON	7 MİLYON LİRALIK YENİ DEV ÇEKİLİŞ İÇİN SON PARA YATIRMA TARİHİ	**31** ARALIK	60 APARTMAN DAİRESİ 5 adet 100.000 lira 10 adet 50.000 lira 50 adet 10.000 lira 100 adet 5.000 lira 500 adet 1.000 lira *ayrıca* 15.000 adet para ikramiyesi	7 Milyon liralık yeni DEV çekiliş sizlere zenginlik ve refah vaad ediyor. Türkiye İş Bankasında hesap açtırmakta acele ediniz, hesabınız varsa kazanma şansınızı artırmak için tasarruflarınızın tamamını Türkiye İş Bankasına yatırınız.

NOT: *Türkiye İş Bankasının ikramiye çekilişleri halk huzurunda ve tamamen otomatik makinelerle yapılır*

TÜRKİYE İŞ BANKASI

(Basın A: 1002) — 644